

เมื่อไม่สวดพระมาลัยในงานศพ:
ความเปลี่ยนแปลงของการสวดพระมาลัยในสังคมไทย*

ปรมินท์ จารูวรรี

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นงานวิจัยภาคสนามทางคติชนวิทยาที่มุ่งศึกษาพิธีกรรมสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่น จังหวัดชลบุรี ทั้งในด้านความเป็นมา บทสวด ผู้สวด ผู้ฟัง อุปกรณ์ที่ใช้ในการสวด ธรรมเนียมปฏิบัติและความเชื่อในการสวด ขั้นตอนในการสวด ตลอดจนโอกาสในการสวด เพื่อจะวิเคราะห์ถึงความเปลี่ยนแปลงของการสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นซึ่งแตกต่างไปจากการสวดพระมาลัยในงานศพในภาคกลางและภาคใต้ของไทย ผลการศึกษาวิจัยทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมนี้ทั้งในแง่วรรณกรรมและสังคม

---

* บทความวิจัยนี้มาจากงานวิจัยเรื่อง สวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่น จังหวัดชลบุรี: ภาพสะท้อนบทบาทและความสัมพันธ์ของพิธีกรรม วรรณกรรม และสังคม ซึ่งได้รับทุนพัฒนาอาจารย์ใหม่ กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช พ.ศ.๒๕๕๘ มีรองศาสตราจารย์สุกัญญา สุจฉายา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาอาวุโส และเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง พลวัตของการสวดอำนวรรณกรรมเรื่องพระมาลัย: การศึกษาเปรียบเทียบการสวดพระมาลัยที่จังหวัดกาญจนบุรีและชลบุรี ได้รับทุนพัฒนาศัภยภาพในการทำงานวิจัยของอาจารย์รุ่นใหม่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มีรองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ณ ถลาง และรองศาสตราจารย์สุกัญญา สุจฉายา เป็นนักวิจัยที่ปรึกษา

† อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความนำ

การสวดพระมาลัยในงานศพเป็นประเพณีการสวดร้องเก่าแก่ของชาวบ้านที่พบในภาคกลางและภาคใต้ของประเทศไทย ในกฎพระสงฆ์ข้อที่ ๑๐ ใน กฎหมายตราสามดวง มีเนื้อความว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงห้ามพระสงฆ์สวดพระมาลัยในงานศพ ด้วยพระสงฆ์ที่ไปสวดพระมาลัยประพฤติไม่เหมาะสมจนสาธยาย การห้ามพระสงฆ์สวดพระมาลัยใน กฎหมายตราสามดวงดังกล่าวจึงทำให้ทราบได้ว่า ประเพณีการสวดพระมาลัยในงานศพน่าจะมีมาแล้วตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา และคงจะนิยมสวดกันอย่างแพร่หลายโดยพระสงฆ์เป็นผู้สวด

หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงห้ามพระสงฆ์สวดพระมาลัยแล้ว การสวดพระมาลัยก็ยังคงมีอยู่ แต่ผู้สวดเปลี่ยนจากพระสงฆ์มาเป็นฆราวาส คนในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นก็น่าจะรู้จักการสวดพระมาลัย เพราะใน อักษรวิธานศัพท์ (Dictionary of Siamese Language) ของแดนบีช แบริดเลย์ ก็ยังคงปรากฏคำว่า “สวดมาลัย” อยู่ด้วย ความนิยมฟังเทศนาพระมาลัยและการสวดพระมาลัยเริ่มเสื่อมลงเมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประกาศตั้งธรรมยุติกนิกายเพื่อปรับปรุงคณะสงฆ์ให้เคร่งครัดต่อพระธรรมวินัย ประเพณีสวดพระมาลัยจึงเริ่มสูญหายไปจากสังคมไทย ต่อมาการสวดพระมาลัยได้พัฒนาเป็นการสวดคฤหัสถ์ จำอวด และกลายเป็นการแสดงตลกตึงที่แสดงกันอยู่ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม การสวดพระมาลัยในงานศพก็ยังพบอยู่บ้างในหมู่บ้านภาคกลางและภาคใต้ ดังเช่นที่ ปรมินทร์ จารูวร (๒๕๔๒) ได้ศึกษาประเพณีสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี และอร่ามรัตน์ ดั่งชนะ (๒๕๓๘) ศึกษาประเพณีสวดพระมาลัยของชาวอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นต้น

ปัจจุบัน การสวดพระมาลัยเกิดการเปลี่ยนแปลงที่น่าสนใจ ผู้วิจัยพบว่ามีการสวดอ่านวรรณกรรมเรื่องพระมาลัย หรือ “พระมาลัยกลอนสวด” ที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่น จังหวัดชลบุรี โดยเป็นการสวดที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับพิธีศพแต่อย่างใด อีกทั้งผู้สวดพระมาลัยก็แตกต่างไปจากขนบเดิมที่ผู้สวดพระมาลัยจะเป็นผู้ชาย เพราะถือ

ว่าเป็นผู้ทำหน้าที่เสมือนพระสงฆ์สมมติที่มาสาธยายธรรมเรื่องพระมาลัยในงานศพ แต่การสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้าเม่นมีจำกัดว่าผู้สวดจะต้องเป็นกลุ่มผู้ชาย เท่านั้น กลับเปิดกว้างให้คนทุกเพศทุกวัยมาสวดพระมาลัยได้ และผู้สวดก็อาจมี วัตถุประสงค์ในการสวดที่แตกต่างกัน ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ ผู้สวดกลุ่มหนึ่งที่มา สวดพระมาลัยจะเป็นกลุ่ม “คนมีองค์” หรืออาจเป็น “ร่างทรง” บทความนี้จึงจะ กล่าวถึงความเป็นมาและองค์ประกอบของพิธีกรรมการสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ แห่งนี้เป็นเบื้องต้น เพื่อจะนำไปสู่การวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกรสวดพระมาลัยใน งานศพซึ่งจะทำให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับการสวดพระมาลัยใน สังคมไทยได้ต่อไป

๑. ภูมิหลังของสำนักสงฆ์ถ้าเม่น จังหวัดชลบุรี

การสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้าเม่น จังหวัดชลบุรี เริ่มสวดกันในช่วง ประมาณ พ.ศ. ๒๕๓๑ ผู้ริเริ่มคือ พระชาญณรงค์ ชยเสโน ปัจจุบันอายุ ๕๑ ปี พระ ชาญณรงค์เล่าถึงมูลเหตุที่ทำให้เกิดการสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์แห่งนี้ว่า แรกเริ่ม นั้นเกิดจากการที่ท่านได้ไปเยี่ยมอาการป่วยของโยมคนหนึ่งซึ่งเป็นร่างทรง และได้ คุยกับเทพที่มาประทับร่างของโยมผู้นั้น เทพที่มาประทับทรงได้แนะนำให้ท่านไป อ่าน “หนังสือพระมาลัย” ท่านเองแม้จะเห็นหนังสือพระมาลัยมาตลอดว่าอยู่ในหีบ พระอภิธรรมแต่ก็ไม่เคยได้หยิบมาอ่าน เพราะพระสงฆ์ในสมัยก่อนเดือนว่า “อย่า เอาหนังสือพระมาลัยมาอ่านเดี๋ยวจะมีคนตาย” แต่เมื่อได้ฟังเทพบอกดังนั้นท่านก็ ลองไปซื้อมาอ่าน ในช่วงแรกก็อ่านเพียงคนเดียว ต่อมาญาติโยมเห็นก็อ่านตามท่าน บ้าง เมื่อมีคนอ่านมากขึ้น หนังสือพระมาลัยไม่พออ่านก็มีการนำมาบริจาค ต่อมา จึง มีการทำพิธีถวายหนังสือพระมาลัยเพื่อเอาบุญและมีการสวดพระมาลัยสืบมาจน ปัจจุบัน กล่าวกันว่า หนังสือพระมาลัย หรือ *คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรม ภัคดี* ชายดีที่จังหวัดชลบุรีก็เพราะคนซื้อมาบริจาคที่สำนักสงฆ์ถ้าเม่นแห่งนี้

๑.๑ ที่ตั้ง

สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นหรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า "วัดถ้ำเม่น" ตั้งอยู่ที่ ตำบลหนองรี อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาเขียวเขาชมพู่ จากการสำรวจรายชื่อที่พักสงฆ์ในพื้นที่ป่าไม้สำรวจ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๓๘ ระบุว่า สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นมีพื้นที่ ๑๕ ไร่ ๑ งาน ๘๐ ตารางวา เข้าอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแห่งนี้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๕ มีพระเกรียงศักดิ์ จิตตปาโล เป็นเจ้าอาวาส มีพระสงฆ์ ๑๔ รูป จำนวนสิ่งก่อสร้าง ๒๘ หลัง ปัจจุบัน พระเกรียงศักดิ์ จิตตปาโล ยังคงเป็นเจ้าอาวาส มีพระสงฆ์จำพรรษาจำนวน ๕ รูป สามเณร ๑ รูป และชีพราหมณ์ที่อยู่วัดเป็นประจำอีกประมาณ ๑๐ คน

ลักษณะทางกายภาพของสำนักสงฆ์ถ้ำเม่นเป็นภูเขาลาดชัน เดิมพื้นที่บริเวณนี้เป็นไร่สับปะรด เหตุที่เรียกกันว่า "วัดถ้ำเม่น" ก็เพราะเดิมบริเวณนี้มีเม่นมาก บางคนเล่าว่ามากเสียจนหมิ่นกลืนเม่นไปหมด ลักษณะของภูเขาที่รายล้อมที่ตั้งของสำนักสงฆ์ถ้ำเม่นตามขวงจ้วยมีลักษณะเป็นรูปมังกร ๒ ตัวคาบแก้ว โดยที่ตั้งของสำนักสงฆ์คือดวงแก้วที่มังกรทั้งสองช่วยกันคาบไว้ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงเชื่อกันว่า สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นสถานที่ของจักรพรรดิ เหมาะแก่การตั้งเป็นวัด สถานที่ปฏิบัติธรรม หรือโรงเจ ทั้งยังเชื่อว่าสำนักสงฆ์แห่งนี้เป็น "พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์" และ "พื้นที่บริสุทธิ์" กล่าวกันว่าตั้งแต่บันไดขั้นแรกของวัดจนถึงยอดเขาล้วนมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตอยู่ และด้วยเหตุที่เชื่อกันว่าสำนักสงฆ์แห่งนี้เป็นที่ศักดิ์สิทธิ์บริสุทธิ์นี้เอง จึงเล่าต่อกันมาว่า ในอดีตได้มีพระเถระหรือพระเกจิอาจารย์ มาละสังขารที่บริเวณนี้หลายรูป

ตามทางเดินที่ลาดชันของสำนักสงฆ์แห่งนี้ มีก้อนหินใหญ่น้อยเป็นจำนวนมาก ลักษณะเป็นหินที่อยู่ใต้ท้องทะเล นอกจากนี้ ยังพบเปลือกหอยอยู่ตามบริเวณวัด จึงเชื่อกันว่า ในอดีตกาลนานโพ้น พื้นที่นี้เป็นทะเล สอดคล้องกับที่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่า เดิมทะเลได้กินอาณาบริเวณไปถึงจังหวัดปราจีนบุรี

ในปัจจุบัน^๑ ต่อมาเมื่อน้ำลดลง บริเวณสำนักสงฆ์แห่งนี้จึงเป็นเกาะที่ใช้เป็นท่าเทียบเรือ ทำให้มีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในวัดที่เกี่ยวกับพระนางเรือล่มดังที่ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงต่อไป ยิ่งไปกว่านั้นยังเชื่อว่า เมื่อครั้งที่สถานที่นี้ยังเป็นเกาะอยู่นั้น พระกษัตริย์องค์ได้เคยส่งเรือมาพำนักเมื่อคราวเดินทางไปอัญเชิญพระคัมภีร์ บริเวณนี้จึงเป็น “หมู่เกาะทะเลใต้” ที่ศิษย์สำนักสงฆ์แห่งนี้เชื่อว่าหายไปจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และกำลังค้นหากันอยู่ว่าหมู่เกาะทะเลใต้คือสถานที่ใด

นอกจากจะเชื่อว่าพื้นที่บริเวณนี้เป็น “พื้นที่บริสุทธิ์” แล้ว ยังเชื่อว่าพื้นที่บริเวณนี้เป็น “เมืองลับแล” อีกด้วย มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับเมืองลับแลเป็น ๓ กระแส กระแสหนึ่งเล่าทำนองว่าเป็นเมืองที่มีแต่ผู้หญิงลักษณะเดียวกับเมืองลับแลจังหวัดอุตรดิตถ์ กระแสที่สองเล่าว่า ในเมืองลับแลแห่งนี้มีทั้งผู้หญิงและผู้ชายลักษณะเป็นเมืองที่มีมิติซ้อนทับกับมิติที่เราอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น เมื่อขึ้นมาบนเขาโดยเฉพาะบริเวณโบสถ์และถ้ำต่าง ๆ จะได้ยินเสียงพระสวดมนต์ เสียงพิณพาทย์ เสียงคนคุยกัน เสียงต๋าน้ำพริก นอกจากนี้ยังอาจได้กลิ่นแกงหน่อไม้ แกงมะรุม อีกด้วย ส่วนกระแสที่สาม เล่าว่า เมืองลับแลแห่งนี้เป็นเมืองที่ผู้คนมีทั้งหญิงและชายเป็นเมืองที่บริสุทธิ์ผู้คนรักษาศีลห้าอย่างเคร่งครัดเพื่อรอการมาบังเกิดแห่งยุคพระศรีอาริย์ เมืองลับแลนี้จึงเป็นพื้นที่ที่ยุคพระศรีอาริย์จะมาถึงเพราะเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อมต่อ ๓ โลก คือโลกมนุษย์ สวรรค์ และบาดาลมาบรรจบกัน

ด้วยเหตุที่เชื่อว่าเดิมสถานที่ที่ตั้งสำนักสงฆ์ถ้าเมื่อนอนอยู่ใต้ท้องทะเลต่อมาเมื่อน้ำทะเลลดลง ที่แห่งนี้จึงกลายเป็นเกาะ และกลายเป็นภูเขาในปัจจุบัน ทำให้มีผู้เชื่อว่าที่แห่งนี้ คือ เกาะแก้วสารพัดนึก ซึ่งมีแก้วสารพัดนึกซ่อนอยู่ ผู้คนจึงมาตามหาแก้วสารพัดนึกกันที่บริเวณนี้ ปัจจุบัน ความเชื่อเรื่องเกาะแก้วสารพัดนึกส่วนหนึ่งถูกอธิบายว่าเพราะที่แห่งนี้เป็นที่ปฏิบัติธรรมและเป็นสถานที่

^๑ ดูเพิ่มเติม สุจิตต์ วงษ์เทศ. ชื่อบ้านนามเมือง จังหวัดปราจีนบุรี. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม. ๒๕๕๐.

ศักดิ์สิทธิ์ อีกทั้งมีการสวดพระมาลัย เมื่อผู้คนมาปฏิบัติธรรมที่นี้แล้วมักจะสำเร็จดังที่ตั้งปรารถนา จึงเรียกสำนักสงฆ์ถ้ำเม่นว่าเป็นเกาะแก้วสารพัดนึกนั่นเอง

๑.๒ สิ่งศักดิ์สิทธิ์และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์

โดยเหตุที่เชื่อกันว่าพื้นที่ของสำนักสงฆ์ถ้ำเม่นทั้งหมดเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นพื้นที่บริสุทธิ์ ดลยดจนเป็นเมืองลับแลหรือเกาะแก้วสารพัดนึกดังกล่าว ทำให้มีการสร้างสถานที่บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ขึ้นหลายแห่ง เมื่อผู้คนมากราบไหว้บูชา บางคนอาจไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทุกแห่ง บางคนก็ไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เฉพาะแห่งตามที่ตนเคารพนับถือเป็นหลัก สิ่งศักดิ์สิทธิ์หลัก ๆ ในสำนักสงฆ์ถ้ำเม่น คือ ปู่เจ้าวัด ปู่พราหมณ์ และปู่ใหญ่ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่น มีดังนี้

๑.๒.๑ วิหารหลวงปู่เจ้าวัด เป็นวิหารของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เรียกกันว่า “ปู่เจ้าวัด” หรือ “ปู่เทพมงคลชัยประสิทธิ์” เล่ากันว่าปู่เจ้าวัดเป็น พระบ้าง ฤษีบ้าง หรือพราหมณ์บ้าง ศาลหลวงปู่เจ้าวัดมี ๒ ศาล คือ ศาลเก่าซึ่งเป็นศาลไม้หลังเล็ก มีรูปปั้นพราหมณ์ประทับอยู่ และศาลหลังใหม่ซึ่งเป็นศาลปูน ใต้พระพุทธรูปเชียงแสน แทนองค์หลวงปู่เจ้าวัด และมี “ปู่พราหมณ์” ซึ่งเป็นรูปหล่อรูปพราหมณ์มุ่นผม ประทับอยู่ข้าง ๆ รูปพระเชียงแสน จึงสงสัยกันว่า ปัจจุบันปู่เจ้าวัดประทับที่ศาลใด ส่วนใหญ่คนจะมาไหว้ปู่เจ้าวัดเพื่อขอหวย ของาน การขายที่ดิน ปัญหาครอบครัว หากผู้บนบานเคยขอสำเร็จที่ศาลใดก็มักจะไปจุดธูปขอที่ศาลแห่งนั้น เมื่อสำเร็จก็มักจะแก้บนด้วยการจุดประทัด บวชชีพราหมณ์ สวดพระมาลัย หรือถวายดอกกุหลาบก็มีบ้าง จากการสัมภาษณ์พบว่า บางคนบนสวดพระมาลัย ๑๐๘ จบ หรือบนมากถึง ๕๕๕ จบก็มี ซึ่งในวันหนึ่ง คงจะสามารถสวดพระมาลัยได้อย่างมากเพียง ๓ จบเท่านั้น ผู้ที่บนบานเช่นนี้จึงต้องหาเวลามาบวชชีพราหมณ์หรือมาวัดเป็นประจำ

วิหารหลวงปู่เจ้าวัดหลังใหม่และแท่นบูชา ข้างวิหารหลวงปู่เจ้าวัดคือศาลแม่พระธรณี

๑.๒.๒ ศาลแม่พระธรณี เป็นศาลที่อยู่ข้างศาลหลวงปู่เจ้าวัด เป็นที่ประทับของแม่พระธรณี เชื่อกันว่า คนที่ทำแท้งจะต้องทำพิธีห่มผ้าแม่พระธรณีจึงจะแก้บาปได้ การห่มผ้าแม่พระธรณี เป็นการฝากให้แม่พระธรณีนำเด็กที่ถูกทำแท้งไปเกิดในชาติภพใหม่ ผ้าที่ห่มถวายแม่พระธรณีนั้นต้องเป็นชุดไทยสไบเฉียง และห้ามถวายชุดสีแดงเด็ดขาด ส่วนใหญ่มักจะถวายสีเหลือง ชมพู เขียว ขาวหรือดรัม

แม่พระธรณีและการทำพิธีห่มผ้าแม่พระธรณี

๑.๒.๓ กุฎีหลวงตาขุน เป็นกุฎีของพระสงฆ์ที่เรียกกันว่า “หลวงตาขุน” บ้าง “หลวงปู่ขุน” บ้าง ชื่อเดิมของท่านคือไล่ขุน แซ่ฮ้อ ต่อมาเปลี่ยนเป็นสิทธิชัย พรหมจริยไทย และมีฉายาว่า ชุติวรรณโณ บางคนเชื่อว่าท่านบรรลุอรหันต์ เพราะท่านได้อธิษฐานจิตว่าจะไม่พูดกับใคร ไม่อาบน้ำ และอยู่แต่ในกุฎีของท่านโดยปลงสังขารมากกว่า ๑๐ ปี มักมีผู้ไปกราบไหว้และนำอาหารไปถวายและเล่าเรื่องต่าง ๆ เพื่อปรับทุกข์ให้ท่านฟัง ท่านก็จะรับฟังโดยไม่พูดโต้ตอบ ผู้ที่มีมืองค์หรือเป็นร่างทรงมักจะอ้างว่าท่านใช้วิธีสื่อสารทางจิตกับตนได้เพราะท่านมีฌานสูง ปัจจุบัน

ท่านมรณภาพแล้วเมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๘ แต่ศพยังตั้งอยู่ที่กุฎิโดยไม่เนาไม่เปื่อย ทุกวันพระ จะมีพระสงฆ์มาสวดมนต์ที่กุฎิของท่าน ในเวลาประมาณ ๒๐.๐๐ น.

๑.๒.๔ ถ้ำปูอนันตนาคราช หรือถ้ำปูใหญ่ เป็นที่ประทับของปูอนันตนาคราช และปูมังกรขาว ปูอนันตนาคราชเป็นพญานาค เชื่อกันว่าเป็นองค์เทพหรือเป็นครูบาอาจารย์ของพระชาตยณรงค์ ที่ตั้งของถ้ำอยู่หลังกุฎิของพระชาตยณรงค์ เล่ากันว่าสมัยก่อนบริเวณนี้จมอยู่ใต้ทะเล บริเวณนี้เป็นที่อยู่ของพญานาค ปูอนันตนาคราชเคยอาศัยอยู่ที่ถ้ำแห่งนี้ ร่องรอยดังกล่าวจะเห็นได้จากการที่หินในบริเวณวัดเป็นก้อนใหญ่และมีลักษณะเหมือนหินใต้ท้องทะเล บางคนจะมานับขานขอในเรื่องต่าง ๆ จากปูอนันตนาคราช หรือปูใหญ่นี้ เชื่อว่า ถ้าจะขอให้มียศหรือตำแหน่งที่ดี ๆ เล่ากันว่า หากผู้ใดไปสวดพระมาลัยในถ้ำนี้แล้วมองเห็นในผนังถ้ำว่ามีปูใหญ่ส่ายหัวอยู่ไปมา แสดงว่าผู้นั้นโชคร้าย มีบาปกรรมมาก บางครั้งมีผู้ได้ยินว่า ผู้ที่เข้าไปสวดพระมาลัยในถ้ำเป็นผู้หญิง แต่เมื่อฟังเสียงสวดที่สะท้อนออกมาออกถ้ำกลับได้ยินเสียงเป็นผู้ชาย จึงเชื่อว่าเป็นเสียงของปูที่มาร่วมสวดพระมาลัยด้วยกัน กล่าวกันว่าหากจะบนบานปูอนันตนาคราช ต้องแก้บนด้วยชมพู

ภายในถ้ำปูอนันตนาคราชมีรูปปั้นปูอนันตนาคราช และปูมังกรขาว

๑.๒.๕ ถ้ำปูโลม เป็นที่ประทับของปูโลม เล่ากันว่าปูโลมเป็นชายแก่ ร่างเล็ก ผิวขาว ผมขาวยาว หลังค่อม มีแม่ชีเคยเข้าไปนั่งวิปัสสนาที่ถ้ำนี้และบอกให้เรียกถ้ำนี้ว่า "ถ้ำเพชรชมพู" จึงมีบางคนเรียกถ้ำนี้ว่า "ถ้ำเพชรชมพู" บ้าง หรือ "ถ้ำเพชร" บ้าง แต่ส่วนใหญ่จะเรียกกันว่า "ถ้ำปูโลม" เล่ากันว่า มีคนไปสวด

พระมาลัยที่ถ้ำนี้แล้วหายไป ร้องเรียกเท่าไรและเข้าไปดูก็ไม่เห็น ทั้ง ๆ คนที่เข้าไป สวดพระมาลัยก็นั่งอยู่ในถ้ำนั้นนั่นเอง บางคนก็เล่าว่ามีผู้หายเข้าไปในถ้ำนี้หลายวันจึง กลับออกมา แต่ผู้ที่เข้าไปนั้นรู้สึกว่าได้เข้าไปในถ้ำนี้เพียงครู่เดียว

บริเวณปากทางเข้าถ้ำปู่โสมและบรรยากาศภายในถ้ำ

๑.๒.๖ พระอุโบสถ ตั้งอยู่สูงเหนือขึ้นไปจากศาลปู่เจ้าวัด ศาลแม่พระธรณี ภูมิหลวงดาซุน ถ้ำปู่อนันตนาคราช และถ้ำปู่โสม ข้างพระอุโบสถเป็นที่ประดิษฐานพระธาตุเจดีย์ ภายในพระอุโบสถมีพระประธาน พระโมคคัลลาน์ พระสารีบุตร และเป็นที่เก็บรวบรวม “พระคัมภีร์” หรือ “คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับล.ธรรมภักดี” และอุปกรณ์อื่น ๆ ที่ใช้ในการสวดพระมาลัย ผู้สวดพระมาลัยส่วนใหญ่จะสวดพระมาลัยกันภายในพระอุโบสถนี้ บางคนเชื่อว่า ได้พระอุโบสถแห่งนี้มีพระพุทธรูปเจ้าห้าพระองค์ประดิษฐานอยู่ และเชื่อว่าหลังพระอุโบสถแห่งนี้ คือ ประตูเมืองลับแลเก่าอีกด้วย

บริเวณนอกพระอุโบสถและพระประธาน

๑.๒.๗ พระธาตุเจดีย์ อยู่ข้างพระอุโบสถ พระชาญรงค์เล่าว่า พระธาตุเจดีย์นี้สร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ.๒๕๒๑ มีพระธาตุเม็ดเท่าหัวเขี้ยว ประมาณ ๑ กำมือ อยู่ในใน นำมาจากพระธาตุสพfang อำเภอแม่เฒ่า จังหวัด เชียงใหม่ เชื่อว่าบริเวณที่มีพระธาตุประดิษฐานอยู่จริงจะเป็นสบาย มักมีผู้มา บนมานขอลูกที่พระธาตุนี้

พระธาตุเจดีย์

๑.๒.๘ แม่สมุทร เป็นที่ประทับของ "แม่สมุทร" หรือ "แม่เมข สมุทร" ทรงชุดสีแดงสด บางคนเล่าว่าแม่สมุทรเป็นยักษ์ มีลูกชื่อ "พ่อสินสมุทร" ซึ่ง คล้ายกับตัวละครในเรื่องพระอภัยมณี เล่ากันว่า แต่ก่อนคนชอบไปเข้าทรงกันใน บริเวณนี้จนหินแยกออกจากกัน

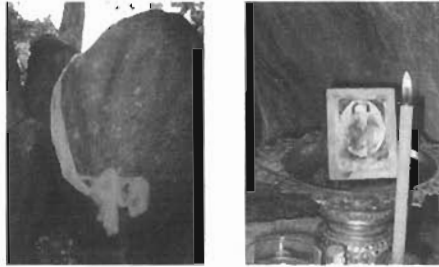
บริเวณที่ประทับของแม่สมุทรหรือแม่เมขสมุทร

๑.๒.๙ หลวงตา มีลักษณะเป็นแผ่นหินรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า อยู่ระหว่างแม่สมุทและพระนางเรือล่ม เชื่อกันว่าเป็นที่ละสังขารหรือที่ประดิษฐานพระศพของพระอรหันต์ เรียกกันว่า "หลวงตา" บ้าง "ปู้ฤาษี" บ้าง

แผ่นหินสี่เหลี่ยมที่ประดิษฐานหลวงตาหรือพระศพของพระอรหันต์

๑.๒.๑๐ พระนางเรือล่ม เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์อยู่บริเวณเดียวกับพระแม่สมุท และหลวงตา มีลักษณะเป็นก้อนหินใหญ่คล้ายหัวเรือ เล่ากันหลายกระแส บ้างว่าพระนางเรือล่มคือเจ้าแม่สร้อยดอกหมากบ้าง หรือสมเด็จพระนางเจ้าสุทนต์มณีมารีรัตนบ้าง โดยที่แห่งบูชามีรูปสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทามารีรัตนประทับอยู่ด้วย หรือบางคนเล่าว่า พระนางเรือล่มคือผู้หญิงธรรมดาที่เสียชีวิตเพราะเรือล่ม เป็นคนเดียวกับพระนางเรือล่มที่พระชาณุณรงค์ จะต้องไม่ทำพิธีเช่นไหว้ที่ธรรมนาวา ตำบลอ่างศิลา จังหวัดชลบุรี ในช่วงเทศกาลกินเจขงทุกปี โดยเล่าว่า พระชาณุณรงค์ได้เห็นวิญญาณของแม่ลูกที่เสียชีวิตเพราะเรือล่มด้วยพานของทานเมื่อครั้งผ่านไปที่อ่างศิลา จึงอัญเชิญวิญญาณของแม่ลูกคู่นั้นมา อยู่ที่หินพระนางเรือล่มนี้ เล่ากันว่าแม่สร้อยดอกหมากทรงชุดเงิน ส่วนสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทามารีรัตนทรงชุดสีครามหรือสีกลีบบัว การแก้บนพระนางเรือล่มจะแก้บนด้วยชุดเครื่องทรง

หินรูปหัวเรือและรูปสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์

๑.๒.๑๑ ถ้ำพระศิวะ เป็นที่ประทับของพระศิวะ พระอุมา พระคเณศ และพระขันตกุมาร ถ้ำแห่งนี้เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ไกลกว่าสถานที่ศักดิ์สิทธิ์อื่น ๆ ผู้ที่มากกราบไหว้เป็นประจำมักเป็นผู้ที่มีองค์ทางแขกซึ่งเกี่ยวข้องกับเทพทั้ง ๔ องค์นี้ ในการบูชาหรือบนบานที่ถ้ำพระศิวะ จะบูชาด้วยผลไม้ ๕ อย่าง นม และพวงมาลัยดาวเรือง

ทางเข้าถ้ำพระศิวะและแท่นที่บูชาภายในถ้ำ

๒ พิธีกรรมการสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่น จังหวัดชลบุรี

๒.๑ ความเป็นมาของการสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่น

ดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวในตอนต้นแล้วว่า ผู้ที่ริเริ่มการสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่น คือ พระชาญณรงค์ อันมีมูลเหตุมาจากการที่ท่านได้ไปสนทนากับร่างทรง ด้วยจุดเริ่มที่เกี่ยวข้องกับร่างทรงนี้เอง อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้ที่มาสวดพระมาลัยกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มคนมีองค์หรือเป็นร่างทรงดังจะได้กล่าวถึงต่อไป นอกจากนี้หากพิจารณาถึงความสามารถของพระชาญณรงค์แล้ว จะพบว่าท่านมี

ความสามารถทางไสยศาสตร์ เชื่อว่ามีท่านมีครูบาอาจารย์หลายองค์รวมทั้งปู่ณันต
นาคราชด้วย ท่านสามารถสะเดาะเคราะห์ ดูดวง เจิมรด ดูที่ปลุกบ้าน ตั้งศาลพระ
ภูมิ ปลุกเสกพระ ทำยาสมุนไพร ฯลฯ และที่ท่านสนใจเป็นการเฉพาะ คือการแต่ง
เพลงธรรมะ เพื่อให้ลูกศิษย์ของท่านนำไปอัดเสียงแล้วนำมาบริจาคเพื่อนำเงินมา
สร้างวัด หากพิจารณาถึงความสามารถของท่านแล้ว จึงเห็นว่าค่อนข้างจะเกี่ยวข้องกับ
กับคนเมืองคหหรือร่างทรงอยู่มาก ร่างทรงบางคนบอกว่าตนสามารถรับรู้ได้ว่าท่านมี
ฌานสูง จึงเคารพนับถือท่าน อย่างไรก็ตาม พระชาญณรงค์จะไม่ค่อยเล่าเรื่อง หรือ
พูดถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับองค์ หรือร่างทรง หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ในวัด ท่านจะพูด
ให้เป็นเรื่องธรรมดา ๆ แต่พวกหมู่พราหมณ์รู้ว่าท่านสามารถรู้โดยฌานได้ การที่
ท่านไม่ค่อยเล่าอะไรให้ฟังมากนักจึงทำให้พราหมณ์ที่อาศัยอยู่ในวัดเล่าเรื่องต่าง ๆ
ในวัดแตกต่างกันไป

เรื่องหนึ่งที่เป็นที่รู้จักกันในหมู่ลูกศิษย์ที่ใกล้ชิดท่าน และท่านเล่าให้ฟังก็คือ
เหตุการณ์ที่ท่านถูกงูกัดแล้วหลับไป ๓ วัน ลูกศิษย์ต่างคิดว่าท่านจะมรณภาพแล้ว
แต่วันที่ ๓ ท่านกลับฟื้นขึ้นมาแล้วจำได้ว่าท่านไปพบพระอินทร์ ได้ถวายดอกบัวให้
พระอินทร์ พระอินทร์รับดอกบัวนั้นแล้วชี้ดอกบัวลงมาที่พื้น ท่านจึงฟื้นขึ้นมา ซึ่ง
เรื่องดังกล่าวนี้คล้ายคลึงกับเรื่องของพระมาลัยที่ได้ไปสนทนาธรรมกับพระอินทร์
ตามที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องพระมาลัย จากเหตุการณ์ดังกล่าวจึงทำให้ลูกศิษย์
นับถือท่านมากขึ้นและเชื่อในอานิสงส์การสวดพระมาลัยมากยิ่งขึ้น

๒.๒ บทสวดพระมาลัย

การสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นใช้บทสวดหลักจาก คัมภีร์
สวดพระมาลัยฉบับ ส. ธรรมภักดี ซึ่งผู้สวดมักเรียกกันว่า “พระคัมภีร์” จึงทำให้
บางครั้งเรียกการสวดพระมาลัยว่าเป็นการ “สวดพระคัมภีร์” ไปด้วย

บทสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่น แบ่งออกเป็น ๓ ส่วนหลัก
ดังนี้

๒.๒.๑ คำอัญเชิญสวดพระคัมภีร์พระมาลัย

คำอัญเชิญสวดพระคัมภีร์พระมาลัยนี้ พระชาญณรงค์เรียบเรียง
และแต่งเนื้อความในส่วนที่เป็นภาษาไทยขึ้นเอง มีเนื้อความดังนี้

สาธุ สาธุ สาธุ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทฺธชฺชิสสะ (๓ จบ)

(ต่อ) สักเค (ชุมนุมเทวดา) สระรัชชัง สะเสนัง สะพันธ์
นะรินทัง ประจิตตานุภาโว สะทา รักขะตุติ ะระริตวานะ เมตตัง
สะเมตตทา ะทันทตา อะวิกขิตตะจิตตา ประจิตตัง ะณันตุ สักเค
กาเม จะ รูเป คิริสิขะระตะเฏ จันตะลิกเข วิมานะ ทีเป รัฎฐะ จะ
คามะ ตะระวะนะคะหะเน เคะหวัดถุมหิ เขตตา ะมมา จายันตุ เทวา
ชะละอะวิสะเม ยักขะคันธัพพะ นาคา ตัญจันตา สันติเก ยัง มุนีวะระ
วะจะนัง สาธะโว เม สุนันตุ ฯ ะมัมสสะวะนะกาโล ะยัมมะทันทตา
ะมัมสสะวะนะกาโล ะยัมมะทันทตา ะมัมสสะวะนะกาโล ะยัมมะ
ทันทตา ฯ

ด้วยมือทั้งสิบนิ้วของลูกนี้ ลูกขออบน้อม ลูกขอ
อัญเชิญ พระพุทธองค์ พระพุทธบารมี พระพุทธานุภาพ พระ
พุทธญาณ พระเมตตาคุณ ขององค์พระศาสดา พระสัมมาสัมพุทธ
เจ้าทุก ๆ พระองค์ ขอพระองค์เสด็จลงมาโปรด ให้ลูกนี้พ้นโทษพ้น
ภัย พ้นจากอันตราย ทั้งหลายทั้งปวง ตลอดถึงพระปัจเจกพุทธเจ้า
ทุก ๆ พระองค์ พระอรหันตเจ้าทุก ๆ พระองค์ ทั้งร้อยแปด
พระองค์ พระโมคคัลลาน์ พระสารีบุตร องค์พระมาลัยเถรเจ้า พระ
เกตุแก้ว พระจุฬามณี องค์พระบรมพระโพธิสัตว์ สมเด็จพระ
ศรีอาริยมตไตรยย์ องค์วิสุทธิเทพ องค์วิสุทธิญาณ ท่านบรมครู
ท่านบรมเทวดา องค์พระอิศวร ผู้เป็นเจ้าฟ้า ลูกขออัญเชิญ
พระองค์เสด็จลงมาโปรด ปกเกล้าเกศา คัมภีร์องรักษา แห่งตัวลูก
นี้ ลูกขอตั้งสัจจะวาจา สวดเทศนาพระคัมภีร์พระมาลัย น้อมถวาย

เป็นพุทธบูชา ขอเดชะ ด้วยกรรมอันใด ผลแห่งกรรมอันใด วิบากกรรมอันใด อาถรรพณ์อันใด คำสาปอันใด ขึ้นชื่อว่าความผิดทั้งหลายทั้งปวง แม้นในอดีตชาติ ปัจจุบันชาติก็ดี ขอให้หมดสิ้นไปจากกายสังขาร วจีสังขาร มโนสังขาร แห่งตัวลูกนี้ ด้วยเดชะ พระบารมี ที่ลูกกล่าวแล้วนี้ขอให้ท่านบรมครู ท่านบรมเทวดา องค์พระอิศวร ผู้เป็นเจ้าฟ้า พระสยามเทวาธิราช พระมหากษัตริย์ พระแก้วพระกาฬ ดันบัญชีใหญ่ พระยมพระบาล พระเพชรฉลูภรณ์ ท้าวพยาธร พระกุมเทวดา พระยามเทวดา พระกาฬเทวดา ธิลาลัย ท้าวเวสสุวรรณ ท้าวโกแสนห้า ท้าวพระยาตัดสิน ท้าวจตุโลกบาล ทั้งสี่ เจ้ากรรมนายเวร ยมทูตยมราช นายนิริบาล ท่านขุนด่าน พระเสื่อเมือง พระหลักเมือง พระทรงเมือง ดินฟ้าอากาศ ธาตุทั้งสี่ แม่นางพระชนนี แม่นางพระคงคา พระภูมิเทวา รักษาที่ เจ้ากรุงพาลี เจ้าที่เจ้าทาง หลวงปู่เจ้าวัด และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่ปกปักรักษา อยู่ในสถานที่นี้ ขอให้ทุก ๆ พระองค์ จงมาคุ้มครองรักษา แห่งตัวลูกนี้ ทุกรูปทุกนามด้วยเทอญ นิพพานะ ปัจจะโย โหตุ สุขิตา โหตุ ญาตะโย

๒.๒.๒ คำสวดพระมาลัยจากคัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี

คำสวดพระมาลัยจากคัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี เป็นบทสวดที่ผู้สวดจะสวดหลังจากได้กล่าวคำอัญเชิญสวดพระคัมภีร์พระมาลัยแล้ว บทสวดนี้จะนำมาแต่เฉพาะเนื้อความภาษาไทยตั้งแต่ส่วนที่เป็น คำสวดพระมาลัย คือ หน้าที่ ๑๑ ไปจนจบเนื้อความเรื่องพระมาลัยซึ่งมีความจบท้ายว่า "พระมาลัยคำสวด จบเพียงเท่านั้น" ในหน้าที่ ๑๕๓

หลังจากกล่าวคำอัญเชิญสวดพระคัมภีร์พระมาลัยแล้ว ผู้สวดจะสวดเนื้อความตอนต้นของคำสวดพระมาลัยซึ่งมีเนื้อความว่า

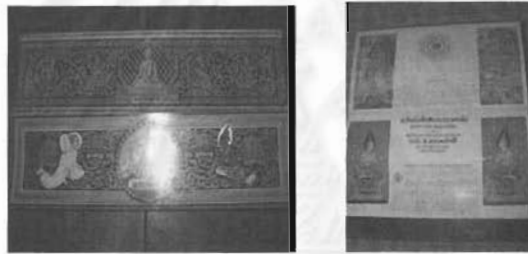
วารสารภาษาและวรรณคดีไทย

- ๐ นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส ฯ
พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ ฯ ฆมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ ฯ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ ฯ
- ๐ นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส ฯ
- ๐ ดิโลกเสฏฺฐํ ตํ พุทฺธํ ฆมฺมํ นว นียยานิกํ
สงฺฆํ นินฺรคณฺณเจว อภิวาทิย ภาสิสฺสํ ฯ

๐ ข้าไหว้พระเจ้า ผู้ (ประเสริฐ) เลิศไทรภพ ข้าขอนบ พระนา
โลกอุดร ๐ ข้าขอประณม พระสงฆ์บวร ข้าจะแปลตามคำสั่งสอน พระเถร
บวร ผู้ชื่อว่ามัลย์

๐ ข้าขอรับดับใจ บาปกรรมอันใด จงอย่าได้มาพาน ข้าจะขอ
ทรงธรรม อันพิสดาร จงลูถึงพระนฤพาน ดับชาติสังขาร ขึ้นชื่อว่าความผิด
นั้น จงอย่าได้มีเลย

(คัมภีร์สวดพระมัลย์ฉบับ ส.ธรรมภักดี หน้า ๑๑-๑๒)

คัมภีร์สวดพระมัลย์ฉบับ ส.ธรรมภักดี

หลังจากกล่าวคำสวดพระมัลย์ใน คัมภีร์สวดพระมัลย์ฉบับ ส.ธรรม
ภักดี หน้า ๑๑ และ ๑๒ ดังกล่าวแล้ว ผู้สวดจะสวดเนื้อความต่อไปตั้งแต่หน้าที่ ๑๓
ถึงหน้าที่ ๑๕๓ บทสวดนี้มีเนื้อหา ๕๐ ตอน ว่าด้วยการดำเนินประวัติเรื่องพระมัลย์
จนถึงพระมัลย์โปรดชาวชมพูทวีป แต่งด้วยคำประพันธ์หลายชนิด โดยแท้จริงแล้ว

ฉบับปีที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๐

บทสวดที่มีเนื้อความภาษาไทยในคัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับนี้ก็คือ พระมาลัยกลอน สวดฉบับหนึ่งนั่นเอง^๒

จากการสัมภาษณ์ พระชาญณรงค์ได้อธิบายเนื้อหาในคัมภีร์สวด พระมาลัยว่าสามารถแบ่งออกได้เป็น ๕ บัณฑิตแก่

- บัณฑิต ๑ เปิดขมนรก
- บัณฑิต ๒ ให้อุบายในสิ่งที่ผิด
- บัณฑิต ๓ กระทำในสิ่งที่ถูก
- บัณฑิต ๔ พบทางสวรรค์
- บัณฑิต ๕ ทนพระพุทธรเจ้า

ทั้งนี้ พระชาญณรงค์ได้อธิบายความเพิ่มเติมเกี่ยวกับเนื้อหาใน เรื่องพระมาลัยว่า การที่ต้องมีเรื่องพระมาลัยขึ้นมานี้ก็เพื่อให้พระมาลัยเป็นตัวแทน ของพระพุทธรเจ้าที่จะเสด็จลงไปนรก เพราะพระพุทธรเจ้าจะเสด็จไปนรกไม่ได้ เนื่องจากเป็นผู้ที่มีบารมีมาก หากเสด็จลงไปนรก นรกก็มิอาจรับพระบารมีของ พระองค์ได้ นรกจึงเป็นที่ที่พระพุทธรเจ้าสมควรเสด็จไป เช่นเดียวกับในชีวิตจริงของ เราที่องค์พระมหากษัตริย์ซึ่งมีพระบารมีมากก็จะไม่เสด็จไปยังคุก หรือไม่ทรงเข้าไป ในคุกนั่นเอง จึงเป็นที่รู้กันว่าคุกเป็นที่ที่ไม่ควรเสด็จไปหรือมิควรที่ใครจะทูลเชิญให้ พระมหากษัตริย์เสด็จไป เรื่องพระมาลัยนี้ส่วนหนึ่งจึงเป็นเรื่องของพระอรหันต์ชื่อ มาลัยที่เสด็จไปยังนรกแทนพระพุทธรเจ้า

พระชาญณรงค์ยังเชื่อว่า เรื่องพระมาลัยนี้เป็น "อุบายสวรรค์" ที่ ต้องการสอนให้มนุษย์รู้จักบาปบุญคุณโทษ ดังจะเห็นได้จากเนื้อเรื่องที่กำหนดให้ พระมาลัยเป็นผู้ที่ต้องตามสัตว์นรกและพระอินทร์ว่าทำบาปกรรมสิ่งใดมาหรือสร้าง กุศลสิ่งใดมาจึงได้รับผลกรรมหรือผลแห่งบุญกุศลต่าง ๆ ที่แท้จริงแล้ว พระมาลัยคือ

^๒ ดูรายละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหาทั้ง ๔๐ ตอน และฉันทลักษณ์ของ คัมภีร์สวดพระมาลัย ฉบับ ส.ธรรมภักดี ได้ใน "การสืบทอดทำนองสวดและประเพณีสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาว จังหวัด กาญจนบุรี." (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

พระอรหันต์ ถือว่าเป็นผู้ที่รู้แจ้ง สัตว์นรกหรือแม่กระทั่งพระอินทร์ต้องเป็นผู้ถามและพระมาลัยซึ่งเป็นพระอรหันต์ต้องเป็นผู้ตอบจึงจะถูกต้อง แต่การที่เรื่องพระมาลัยกำหนดให้เป็นเช่นนั้นก็มีใช้เรื่องผิด เพราะถือว่าเป็นอุบายสวรรค์เพื่อสอนบาปบุญคุณโทษแก่มนุษย์ พระชาลยวงศ์ยังเชื่อว่า พระอรหันต์แต่ละองค์ก็มีหน้าที่ต่างกัน จะไม่ก้าวข้ามหน้าที่กัน จากเนื้อหาเรื่องพระมาลัยกล่าวว่าพระมาลัยได้มาน ๔ หรือจุดดมณางิงไปยังนรกได้ แต่หากพิจารณาจะเห็นว่า ผู้ที่ได้มาน ๔ หรือจุดดมณางิง เช่นเดียวกับพระมาลัยคนอื่น ๆ ก็มี หากจะไปยังนรกเช่นเดียวกับพระมาลัยก็สามารถกระทำได้ แต่สิ่งที่แตกต่างจากพระมาลัยก็คือ ไม่สามารถโปรดสัตว์นรกได้เช่นเดียวกับพระมาลัยซึ่งเป็นการทำหน้าที่ตามที่ได้รับพรมาจากพระพุทธเจ้า

๒.๒.๓ บทกรวดน้ำ

บทกรวดน้ำที่ใช้สวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นนี้ พระชาลยวงศ์เป็นผู้เรียบเรียงและแต่งเนื้อความในส่วนที่เป็นภาษาไทยขึ้นเอง มีเนื้อความดังนี้

สาธุ พุทฺธังพระอรหันต์ สังฆังพระจักรวาล ทวํถึงพระนิพพาน นัจจะโยโหตุ ด้วยกุศล ผลแห่งบุญ ที่ข้าพเจ้าได้เจริญพระพุทฺธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ เจริญพระปริตร ทุกบททุกตอน ตลอดถึง เจริญพระกรรมฐานภาวนา น้อมถวายเป็นพุทธบูชา ได้สำรวมแล้วนี้ ลูกขอตั้งจิต ขออธิษฐาน ขออุทิศส่งไปให้ ขอให้ถึงซึ่ง คุณบิดามารดา ครูบาอาจารย์ อับเปตะญาติทั้งหลาย เจ้ากรรมนายเวร สรรพสัตว์ทั้งหลาย ตลอดถึง เทพดาฟ้าดิน เบื้องบนเบื้องล่าง เจ้าที่เจ้าทาง หลวงปู่เจ้าวัด เทวดาทั้งหลาย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ทั้งสี่ทิศ ทั้งแปดทิศ มิได้ประมาณ ที่ได้กล่าวนามมาแล้วนี้ ขอให้ท่านทั้งหลายทั้งปวง จงเป็นผู้มีส่วน ในกุศล ผลแห่งบุญนี้ ส่วนบุญนี้ ที่ลูกได้อธิษฐานแล้วนี้ ได้อุทิศไปแล้วนี้ ทุก รูปทุกนาม ด้วยเทอญ นิพพานะ ปัจจะโยโหตุ สุขิตาโหตุ ญาตะโย

อดีตปิโสภะคะวา อะระหังสัมมา สัมพุทธโธ นะโม ข้าพเจ้า
จะไหว้ พระองค์องค์หนึ่ง เมื่อดับจิตไป อย่าได้ไหลหลง ตั้งใจจำนง
ตรงทางพระนิพพาน ขอให้พบดวงแก้ว ขอให้แคล้วบ่วงมาร ขอให้
เกิดทันพระศรีอารีย์ ลูกจะไปนมัสการ พระเกตแก้ว พระจุฬามณี
เป็นที่พึ่ง เป็นที่บูชา กับตัวลูกนี้ นะปิจจะโยโหด

แม่พระธรณีเจ้าเอ๋ย อยู่แล้วหรือยัง (อยู่) สังขาดัง โลภังกะ
วิฑู ลูกขอฝาก ซึ่งกุศล ผลแห่งบุญนี้ ส่วนบุญนี้ ที่ลูกได้อธิษฐาน
แล้วนี้ ได้อุทิศไปแล้วนี้ ได้ปรารถนาแล้วนี้ ขอแม่พระธรณี เทวดา
ฟ้าดิน จงมารับรู้ จงมารับทราบ มาเป็นพยาน ให้กับตัวลูกนี้ และ
นำไปส่งให้ถึง ทูกรูปทุกนามด้วยเทอญ

นิพพานะ ปัจจะโยโหด สุขิตาโหด ญาคะโย อนาคะตัสสะ
พุทธัสสะ เมตไตรยัสสะ ยัสสะสิโน มหาเทโว มหาเดโช สัพพะ
โสตถิ ภาวันตุเม

บทกรวดน้ำดังกล่าวนี้ มีเนื้อหากล่าวถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเทพ
หลายองค์ พระชาฎนรงค์อธิบายว่า การที่ในคำกรวดน้ำต้องมีชื่อเรียกเทพใน
ตำแหน่งต่าง ๆ มากมาย เพราะบรรดาเทพที่มารับรู้ในการบำเพ็ญบุญของเรานั้นก็
เหมือนผู้ที่กำลังทำหน้าที่อยู่ในศาล จะต้องมีการจัดลำดับหรือจัดตำแหน่งต่าง ๆ
ตั้งแต่ระดับล่างจนถึงระดับที่สูงขึ้นไป เพื่อมาเป็นพยานและรับรู้ในการบำเพ็ญบุญ
ของเรา ลักษณะดังกล่าวอาจเปรียบได้กับการอัญเชิญพระพุทธรูปเข้าบ้าน ซึ่งที่ถูกต้อง
แล้ว ไม่ใช่การอัญเชิญพระพุทธรูปที่เป็นองค์ประธานของบ้านเข้าไปก่อน แต่ต้องเริ่ม
อัญเชิญจากองค์เล็ก ๆ เข้าไปประดิษฐานรอไว้เป็นลำดับ จากนั้นจึงอัญเชิญ
พระพุทธรูปที่เป็นองค์ประธานเข้าไป เช่นเดียวกับชีวิตจริงที่ลูกน้องหรือข้าราชการ
ต้องไปรอรับ หากนายใหญ่หรือหัวหน้าจะมา

พระชาฎนรงค์ยังอธิบายด้วยว่า ในตอนท้ายของบทกรวดน้ำที่
ต้องกล่าวถึงแม่พระธรณี และเทวดาฟ้าดินนั้น เป็นเพราะเชื่อว่าการจะทำสิ่งใดนั้น
หากฟ้าดินรับรู้ ฟ้าดินรับรอง ฟ้าดินก็จะเปิด จะคิดทำสิ่งใดก็จะสำเร็จดังปรารถนา

และได้ให้ทัศนะเพิ่มเติมว่า การที่พระพุทธรูปเจ้า หรือพระโพธิสัตว์กวนอิมต้องมีดอกบัวรองรับ เพราะในแง่หนึ่ง ดอกบัวก็เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อความว่าฟ้าดินรับรองนั่นเอง โดยรูปบัวหงายหมายถึงฟ้า และรูปบัวคว่ำหมายถึงดิน

๒.๓ องค์ประกอบของการสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่น

๒.๓.๑ ผู้สวด

จากการสังเกตผู้ที่มาสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นพบว่า ผู้สวดพระมาลัยมีหลากหลาย ส่วนใหญ่คนที่มาสวดไม่ใช่คนในพื้นที่ตำบลหนองรีซึ่งเป็นที่ตั้งของสำนักสงฆ์ถ้ำเม่น เล่ากันว่าส่วนมากจะเป็นคนจากในตัวเมืองชลบุรี จากพัทยา หรือมาจากจังหวัดอื่น เช่น สุโขทัย นครราชสีมา อุตรดิตถ์ ระยอง จันทบุรี และกรุงเทพมหานคร การที่มีคนมาสวดมากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะอาศัยการบอกกันปากต่อปาก นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้สวดมีทุกเพศทุกวัย ทั้งชายและหญิง เด็กที่มาร่วมมักมากับย่าหรือยาย แต่ส่วนใหญ่แล้ว ผู้สวดจะเป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย ทั้งยังเล่ากันว่าเคยมีฝรั่งมาสวดพระมาลัยที่นี่ด้วย

ผู้วิจัยขอจำแนกผู้สวดออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ ๆ คือกลุ่มคนที่มืองค์ และกลุ่มคนที่ไม่มืองค์

ก) กลุ่มคนที่มืองค์ ผู้สวดกลุ่มนี้หมายถึงผู้สวดที่มืองค์เทพมาคุ้มครองตน มีทั้งผู้ที่มีมืองค์เทพมาคุ้มครองโดยไม่ได้เป็นร่างทรง และผู้ที่เป็นร่างทรงของเทพองค์ต่าง ๆ จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้สวดกลุ่มนี้มีจุดมุ่งหมายร่วมกันคือต้องการมาเสริมบารมีให้องค์เทพและตนเอง และพบว่าคนมืองค์บางคนไม่ยากเป็นร่างทรง จึงเลือกมาบำเพ็ญบารมีให้องค์ของตนโดยมาบวชชีพราหมณ์และสวดพระมาลัยเพื่อเสริมบารมีให้องค์ของตน คนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ในระดับผู้พิพากษาก็มี

ข) กลุ่มคนที่ไม่มีองค์ ผู้สวดกลุ่มนี้เป็นพรവാสาทั่วไปที่มาสวดพระมาลัยเพื่อขออานิสงส์จากการสวดพระมาลัยให้ช่วยให้ตนสำเร็จในเรื่องต่าง ๆ หรือมาแก้บนโดยการสวดพระมาลัย อนึ่ง พระภิกษุและสามเณรก็สามารถสวดพระมาลัยได้เช่นกัน

จากการสัมภาษณ์ผู้ที่มาสวดพระมาลัย พบว่า มาสวดพระมาลัยด้วยวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย เช่น คนที่มีกุมารชอบมาสวดพระมาลัยเพราะเชื่อว่าที่นั่นนอกจากจะมีเทพมากมายและมีเปรตแล้ว ยังมีกุมารมากอีกด้วย วังทรงกุมารบางคนกล่าวว่า มาสวดเพื่อเสริมบารมีให้กุมารของตนมีวิชาแก่กล้าขึ้นเหนือกว่าสัมภเวสี เป็นการเลื่อนอันดับให้องค์ของตนและสิ่งสมบุญให้แก่กว้างทรงเอง ผู้สวดบางคนมาสวดเพื่อลองของหรือบ้างก็เล่าว่าตนชอบมีเรื่องเตอะต้อย และชอบเล่นของ คาถาอาคม จึงมาบวชเพื่อสวดพระมาลัยให้ช่วยให้แคล้วคลาด เป็นต้น อย่างไรก็ตามผู้ที่มาสวดพระมาลัยยังมาสวดเพราะมีเหตุผลส่วนตัวอื่น ๆ อีกมากมาย ดังจะได้อธิบายให้กระจ่างขึ้นในหัวข้อความเชื่อเกี่ยวกับการสวดพระมาลัยต่อไป

ผู้สวดพระมาลัยขณะสวดที่บริเวณพระอุโบสถและพระธาตุเจดีย์

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ที่มาสวดพระมาลัยมีทั้งที่เป็นชาวบ้านธรรมดา และที่มีอาชีพการงานที่ดี ตั้งแต่ระดับผู้พิพากษา เจ้าหน้าที่ในส่วนราชการต่าง ๆ ในจังหวัด หรือตำรวจทหารที่รวมตัวกันมาสวดเป็นหมู่คณะ นอกจากนี้ ผู้สวดยังมีทั้งที่ทราบว่ามีวัดนี้มีการสวดพระมาลัยแล้วจึงมาบวชชีพราหมณ์เพื่อสวดพระมาลัยโดยตรง และที่ไม่ทราบว่ามีวัดนี้มีการสวดพระมาลัยมาก่อนแต่ตั้งใจมาบวชชีพราหมณ์ เมื่อทราบว่ามีการสวดพระมาลัยจึงลงสวด กล่าวกันว่า เมื่อมาสวดพระมาลัยครั้งหนึ่งแล้วก็จะอยากมาสวดอีก เพราะหลังจากกลับไปแล้วชีวิตจะดีขึ้น

จากการสัมภาษณ์ถึงเหตุผลทั่วไปที่ผู้คนนิยมมาสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นนี้ สามารถสรุปเหตุผลโดยรวมได้ว่า นอกจากในแง่กายภาพที่สำนักสงฆ์แห่งนี้มีบรรยากาศดีเพราะอยู่บนเขา มีต้นไม้มาก อีกทั้งได้รับประทานอาหารมังสวิรัต ประกอบกับเรื่องที่พักและห้องน้ำที่สะอาดสะอ้านแล้ว ในแง่จิตใจนั้น สำนักสงฆ์แห่งนี้ยังมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์มากซึ่งคนที่มีองค์สามารถสัมผัสได้ จึงทำให้มาสวดพระมาลัยกันเป็นประจำ

๒.๓.๒ ผู้ฟัง

การสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์แห่งนี้ เมื่อมองอย่างผิวเผินจะไม่พบว่ามีผู้ฟังสวดพระมาลัย ผู้สวดแต่ละคนต่างก็สวดพระมาลัยกันโดยลำพัง แต่เมื่อพิจารณาในแง่ความเชื่อของผู้สวดแล้ว จะเห็นว่า ผู้ฟังสวดพระมาลัยก็คือ องค์ เทพเทวดา ผี เจ้ากรรมนายเวร อัปเปตญาติของผู้สวด สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในวัด ฯลฯ เป็นผู้ที่มาฟังสวดพระมาลัย เชื่อกันว่า ขณะสวดพระมาลัยสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้จะมาล้อมตัวผู้สวดอยู่ คนที่มีองค์บางครั้งจึงอาจรู้สึกได้ว่าองค์จะมาเบียดหรือสื่อให้รู้ว่ามีมาฟังสวดพระมาลัยอยู่ด้วย ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะเชื่อว่า ผี เทวดา หรือองค์ต่างๆ ทำบุญสร้างบารมีเองไม่ได้ ต้องให้ร่างทรงทำให้ และการสร้างบุญบารมีของร่างทรงที่ดีก็คือการสวดพระมาลัยเสริมบารมีให้องค์นั่นเอง ยิ่งไปกว่านั้นยังเชื่อว่า คนที่มีองค์มักจะสวดพระมาลัยได้เร็ว เพราะองค์จะมาช่วยสวดหรือมาสวดให้ บางคนสวดแล้วเสียงจึงอาจจะเปลี่ยนไปตามลักษณะขององค์ที่มาแฝงหรือมาประทับ ด้วยเหตุที่

ผู้ฟังเป็นองค์เทพเทวดา เจ้ากรรมนายเวรและอัปเปตญาติของผู้สวด ตลอดจนถึง
ศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ในวัด เมื่อผู้สวดจะเดินผ่านผู้สวดพระมาลัยคนอื่น ๆ ขณะที่กำลัง
สวดอยู่ ก็จะต้องค้อมตัวเพื่อเป็นการขออนุญาตผู้สวดและเป็นการแสดงความเคารพ
สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้น นอกจากนี้ยังเชื่อว่า บริเวณรอบนอกพระอุโบสถ ยังมีพวก
สัมภเวสีมาฟังสวดพระมาลัยเพื่อรอรับส่วนบุญอีกด้วย

๒.๓.๓ อุปกรณ์ที่ใช้ในการสวดพระมาลัย

อุปกรณ์ที่ใช้ในการสวดพระมาลัย ประกอบด้วย “พระ
คัมภีร์” หรือคัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี บทคำอัญเชิญสวดพระคัมภีร์
พระมาลัยและบทกรวดน้ำ หนังสือมนต์พิธี โต๊ะวางพระคัมภีร์ เบาะนั่ง ชั้นใส่น้ำวาง
บนพานสำหรับกรวดน้ำหลังสวดพระมาลัยจบ

พระคัมภีร์พระมาลัยในพระอุโบสถ ผู้สวดพระมาลัย และอุปกรณ์ที่ใช้ในการสวด

๒.๓.๔ ธรรมเนียมปฏิบัติในการสวดพระมาลัย

การสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นนี้ มีธรรมเนียมว่าต้องสวด
พระมาลัยให้จบใน ๑ วัน ห้ามสวดค้างคาแล้วมาสวดต่อในวันถัดไป และมีธรรมเนียม
ห้ามผู้หญิงขึ้นโบสถ์ไปจุดธูปหรือสวดพระมาลัยหากมีประจำเดือน เล่ากันว่า
เคยหญิงมาสวดพระมาลัยขณะที่มีประจำเดือน ปรากฏว่าได้กลิ่นเหม็นมาก ไม่
สามารถสวดต่อได้ ดังนั้น หากมาสวดพระมาลัยแล้วเกิดมีประจำเดือนกะทันหัน ก็
มักจะโทษว่าตนบุญไม่ถึง หรือไม่บุญ มาถึงวัดแล้วยังไม่มีโอกาสได้สวดพระมาลัย

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒.๓.๕ ความเชื่อเกี่ยวกับการสวดพระมาลัย

จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้สวดเชื่อว่า การสวดพระมาลัยจะทำให้
ได้บุญมาก ผู้สวดก็ได้บุญ ผู้ที่บริจาคหนังสือพระมาลัยเล่มที่ผู้สวดอธิษฐานเลือกมา
สวดก็ได้บุญ และยังไปกว่านั้น ญาติมิตรที่ล่วงลับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ และโดยเฉพาะ
สำหรับผู้ที่มีองค์ ก็จะทำให้องค์เทพของตนได้บุญบารมีด้วย การสวดพระมาลัยจึงมี
อานิสงส์มาก ดังเรื่องราวของหญิงผู้หนึ่งที่ให้สัมภาษณ์ว่า การสวดพระมาลัยทำให้
ญาติได้รับส่วนบุญ ตนเองมาสวดพระมาลัยที่นี้ได้เพราะน้องชายของตน ๒ คนถูก
รถบรรทุกชน ตอนแรกก็ยังไม่เสียชีวิต แต่รถบรรทุกกลับถอยมาทับน้องทั้งสองจน
เสียชีวิตไป ตนเป็นห่วงน้องมากจึงมาดูดวงกับพระชาฎณ์รงค์ เมื่อเห็นว่าที่นี้มีการ
สวดพระมาลัยจึงลองสวดบ้าง หลังจากสวดแล้วปรากฏว่าน้องสาวของตนซึ่งมีองค์
เป็นกุมารมาบอกว่า น้องชายทั้งสองของตนรับส่วนบุญจากการที่ตนสวดพระมาลัย
ตนจึงมาบวชชีพราหมณ์และมาสวดพระมาลัยเป็นประจำ

เนื่องจากพระมาลัยเป็นของสูง สถานที่สวดพระมาลัยจึงต้อง
บริสุทธิ์ เชื่อว่า เหตุที่สวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์นี้ได้เพราะที่นี้ไม่มีเมรุและเป็นเมือง
ลับแล จึงเป็นพื้นที่บริสุทธิ์ เล่ากันว่า มีวัดหลายแห่งเคยพยายามจะนำพระมาลัยไป
สวดที่วัดของตนบ้าง แต่ก็ไม่สามารถสวดได้ ต้องมีอันเป็นไป ยิ่งไปกว่านั้น ยังพบว่า
เดิมวัดนี้ฉันอาหารตามปกติทั่ว ๆ ไป คือฉันเนื้อสัตว์ได้ แต่เมื่อเริ่มมีการสวดพระ
มาลัยกลับมีปัญหาต่าง ๆ สวดพระมาลัยไม่ได้ เมื่อเปลี่ยนมาฉันเป็นมังสวิรัต จึงสวด
พระมาลัยได้ราบรื่น ภิกษุสามเณรและผู้ที่มาบวชพรหมณ์ที่นี้จึงฉันแต่มังสวิรัต
ตั้งแต่นั้นมาจนปัจจุบัน ชาวवासที่เคร่งครัดมากบางคนหากยังไม่ได้มาบวช
พรหมณ์แต่ตั้งใจจะมาสวดพระมาลัย ก็จะไปบวชที่สำนักมังสวิรัตมาจากบ้านก่อนที่จะ
มาสวดเพื่อเป็นการเตรียมร่างกายให้สะอาดบริสุทธิ์ จึงเห็นได้ว่า การที่จะสวดพระ
มาลัยได้นั้น เชื่อว่า สถานที่ที่สวดพระมาลัยต้องบริสุทธิ์และร่างกายของผู้สวดก็ต้อง
บริสุทธิ์ด้วยเช่นกัน

ในส่วนของความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพระคัมภีร์นั้น เชื่อว่า ผู้ที่
บริจาคพระคัมภีร์ และผู้ที่สวดพระคัมภีร์มีกรรมไม่เท่ากัน ดังนั้น หากผู้สวดกรรม

สถาบันวิจัยบริการ

๓๒๐

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มากก็จะอ่านยากหรืออ่านไม่สำเร็จ หรือหากผู้บริจาคพระคัมภีร์มีกรรมมากก็จะทำให้อ่านติดขัด วกไปวนมา ในการอธิษฐานเลือกพระคัมภีร์เล่มใดมาอ่านนั้น หากหยิบได้เล่มที่ผู้บริจาคมีกรรมมาก ก็จะสวดยาก วกไปวนมา จึงเชื่อว่าจะสวดจบหรือไม่ หรือสวดยากหรือไม่ ขึ้นอยู่กับกรรมของเจ้าของพระคัมภีร์ที่เลือกมาอ่าน ประกอบกับกรรมของผู้สวดเองด้วย ด้วยความเชื่อเรื่องกรรมดังกล่าว จึงทำให้พระคัมภีร์นั้น บางเล่มอ่านรู้เรื่องราวบริบทดี บางเล่มอ่านแล้วเป็นทำนอง บางเล่มอ่านติดขัด หรือบางเล่มอ่านแล้วเสียงผู้สวดเปลี่ยนไปตามองค์เทพของผู้สวด

ในส่วนของผู้สวดนั้น บางคนเชื่อว่าหากตนดวงไม่ดีจะไม่สวดพระมาลัยนอกพระอุโบสถเพราะของไม่ดีหรือคุณไสยอาจเข้าตัวได้ในช่วงที่ดวงตกหรือดวงไม่แข็งพอ คนที่อ่านหนังสือไม่เก่งบางคนไม่กล้าสวดพระมาลัย เพราะเชื่อว่าหากสวดไปผิด ๆ ถูก ๆ จะทำให้เป็นบาป จึงคอยพนมมือนั่งฟังผู้ที่สวดพระมาลัยได้ แล้วรอกวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่ตนบำเพ็ญให้ ยิ่งไปกว่านั้นยังเล่าว่าคนที่ไปทำแท้งมา เมื่อมาสวดพระมาลัยแล้วจะร้องเป็นเสียงเด็กออกมา หรือร้องว่าหิวนม บางคนได้ยินเสียงคนร้องให้หั้นะสวด จึงสันนิษฐานว่าเป็นเสียงของผู้ที่ศหนังสือที่มีกรรมมากมารับส่วนบุญ หรือบางคนสวดไปร้องให้ไปเพราะคิดถึงและสงสารญาติของตนที่ล่วงลับไป ว่าได้ทำกรรมเอาไว้มาก ต้องไปตกนรกขุมต่าง ๆ ตามเนื้อความในหนังสือพระมาลัยก็มี

การสวดพระมาลัยนี้ เชื่อว่ามีอานิสงส์หลายประการ บางคนมาสวดพระมาลัยเพื่อแก้เคล็ด ตัดกรรม เพิ่มบุญบารมี ลดบาปกรรม แก้บน สะเดาะเคราะห์ ไส้ผิโปบ ผีกระสือ ผีกระหัง พรายน้ำ บ้างว่าสวดแล้วปัญหาครอบครัวดีขึ้น โดยสามีและภรรยาต้องเชื่อในอานิสงส์การสวดพระมาลัยร่วมกันจึงจะทำแล้วสำเร็จได้ดี บ้างว่าหากค้าขายไม่ดี หรือถึงขั้นล้มละลาย มาปฏิบัติธรรมและสวดพระมาลัย ทำให้ค้าขายดีขึ้นหรือธุรกิจดีขึ้น บ้างว่าคนที่มิลูกยาก สวดแล้วก็มีลูก หรือบางคนเล่าว่าประจำเดือนของตนขาดไปถึง ๓ ปีแล้ว เมื่อมาสวดพระมาลัย กลับมีประจำเดือน จึงเชื่อว่าการสวดพระมาลัยทำให้ขับสิ่งที่ไม่ดีออกมา หากผู้ใดมีเคราะห์มาก เชื่อว่าการอาบน้ำมนต์พระมาลัยจะทำให้พ้นเคราะห์ได้

๒.๓.๖ ขั้นตอนในการสวดพระมาลัย

ในการสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้าเม่นนี้ ผู้สวดต้องมีศีล ๕ เป็นอย่างน้อยและต้องนุ่งขาวห่มขาวเท่านั้น ดังนั้น ก่อนจะขึ้นไปสวดพระมาลัยจึงต้องไปขอศีล ๕ จากพระสงฆ์ในวัดเสียก่อน ส่วนผู้ที่บวชพราหมณ์ถือศีล ๘ สามเณรหรือพระสงฆ์ซึ่งมีศีลสูงกว่าศีล ๕ นั้น สามารถสวดพระมาลัยได้เลย ผู้ที่เป็นพราหมณ์เมื่อจะสวดพระมาลัยหรือสวดมนต์ใด ๆ จะต้องห่มสไบขาวไว้ด้วย

เมื่อจะสวดพระมาลัย ผู้สวดจะต้องเตรียมอุปกรณ์ในการสวดไว้ให้พร้อม โดยนำโตะวางพระคัมภีร์ และเบาะนั่งมาตั้งไว้เสียก่อน แล้วนำขันใส่น้ำมีพานรองวางไว้ทางด้านข้างขวาของโตะวางพระคัมภีร์ จากนั้นจึงไปหยิบบทคำอัญเชิญสวดพระคัมภีร์พระมาลัย บทกรวดน้ำ และหนังสือมนต์พิธิ มาวางไว้ เมื่อจัดเตรียมอุปกรณ์พร้อมตั้งนั้นแล้วจึงจะมาอธิษฐานเลือกพระคัมภีร์

ผู้สวดพระมาลัยส่วนใหญ่จะมาอธิษฐานเลือกพระคัมภีร์พระมาลัยในอุโบสถ และอาจสวดพระมาลัยที่พระอุโบสถหรือตามสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ในสำนักสงฆ์ถ้าเม่นตามที่ใดกล่าวถึงแล้วข้างต้นก็ได้ ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถขึ้นเขามายังพระอุโบสถ ก็อาจใช้พระคัมภีร์ซึ่งมีไว้ให้จำนวนหนึ่งตามศาลและถ้าศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เมื่อเลือกพระคัมภีร์และอัญเชิญพระคัมภีร์ขึ้นบนบ่าและนำไปวางบนโตะวางพระคัมภีร์เรียบร้อยแล้ว ก็จะเริ่มสวดพระมาลัยโดยดำเนินตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

ผู้สวดอัญเชิญพระคัมภีร์บนบ่าเมื่อจะนำไปยังที่ต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ ๑ ผู้สวดพระมาลัยจุดธูป ๔ ดอกไหว้พระประธานในพระอุโบสถ จากนั้นจุดธูปอีก ๔ ดอก ออกไปไหว้พระธาตุที่อยู่นอกพระอุโบสถ รอบพระอุโบสถจะมีกระถางปักธูปสำหรับคนเกิดในวันต่าง ๆ ตั้งแต่วันอาทิตย์ วันจันทร์ วันอังคาร วันพุธกลางวัน วันพุธกลางคืน วันพฤหัสบดี วันศุกร์ และวันเสาร์ ผู้สวดพระมาลัยจะต้องไปอธิษฐานไหว้พระธาตุทางด้านหน้าของพระธาตุเจดีย์ซึ่งจะตรงกับกระถางธูปของผู้ที่เกิดวันพฤหัสบดี หลังอธิษฐานเสร็จแล้วให้ไปปักธูปยังกระถางธูปที่ตรงกับวันเกิดของตน โดยจะแยกปักธูปทีละ ๓ ดอก ไม่ปักทั้งกำ คือ ๔ ดอก เพราะเชื่อว่าหากไหว้พระแล้วปักธูปเป็นกำจะเป็นเวรเป็นกรรม จากนั้นจึงกลับไปสวดพระมาลัยยังที่ที่ตนจัดเตรียมไว้

ขั้นตอนที่ ๒ ผู้สวดพระมาลัยจะเริ่มสวดพระมาลัยโดยเริ่มกล่าวคำอัญเชิญสวดพระคัมภีร์พระมาลัยด้วยการตั้งนโม ๓ จบ แล้วสวดชุมนุมเทวดา (ลัคเค) กล่าวคำอัญเชิญภาษาไทย และกล่าวคำสวดพระมาลัย

ขั้นตอนที่ ๓ ผู้สวดพระมาลัยเริ่มสวดพระมาลัยตามเนื้อความในคัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี เนื้อความตั้งแต่ในหน้า ๑๓ ไปจนถึงหน้า ๑๕๓ การสวดพระมาลัยในขั้นตอนนี้ใช้เวลามากเพราะมีเนื้อความยาว ผู้สวดต้องสวดเนื้อความส่วนนี้ให้จบทุกภายใน ๑ วัน จะสวดไว้เพียงส่วนหนึ่งแล้วสวดต่อในวันต่อ ๆ ไปไม่ได้ ผู้ที่สามารถอ่านพระคัมภีร์ได้อย่างชำนาญ จบหนึ่งจะใช้เวลาประมาณเกือบ ๒ ชั่วโมง สำหรับผู้ที่ไม่ชำนาญก็อาจจะใช้เวลาสวด ๑ จบมากกว่า ๓ ชั่วโมงขึ้นไป หากพระคัมภีร์ที่อธิษฐานเลือกมานี้เป็นของผู้ที่มีกรรมมาก อ่านแล้วก็อาจจะติดขัดวกไปวนมาทำให้ต้องใช้เวลาร่วมมากขึ้น ดังนั้นผู้ที่มาสวดพระมาลัยเป็นประจำก็จะเลือกเล่มที่ตนเคยอธิษฐานเลือกมาแล้วสวดง่าย โดยดูจากชื่อของผู้บริจาคที่จะเขียนไว้ที่สันพระคัมภีร์พระมาลัยทุกเล่ม ในการสวดพระมาลัยนี้ ผู้สวดจะต้องพนมมือไว้ตั้งแต่ต้นจนจบ หากต้องการพักระหว่างสวดพระคัมภีร์ จะต้องกราบพระคัมภีร์หรือยกมือขึ้นจบเสียก่อนเพื่อเป็นการขออนุญาต เมื่อจะเริ่มสวดใหม่

ก็จะต้องไหว้และกราบพระคัมภีร์เสียก่อนจึงจะสวดต่อได้ นอกจากนี้ขณะที่สวดพระมาลัย ผู้สวดจะต้องคอยรูปใหญ่ ๓ ดอก ที่จุดไว้หน้าพระประธานว่ารูปหมดหรือไม่ หากรูปใกล้หมดจะต้องต่อรูปเอาไว้เสมอ เล่ากันว่า เคยมีผู้มาสวดพระมาลัยแล้วลืมดูว่ารูปหมด เมื่อสวดไปเรื่อย ๆ ก็รู้สึกเหมือนมีคนมาสะกิดให้ตนไปต่อรูป

ขั้นตอนที่ ๔ เมื่อสวดพระมาลัยจนจบเนื้อความในหน้า ๑๕๓ แล้ว ผู้สวดก็จะกรวดน้ำโดยอาจกรวดน้ำด้วยตนเองหรือให้พระสงฆ์นำกรวดน้ำก็ได้ บางคนอาจกล่าวอุทิศส่วนกุศลให้เจ้าของพระคัมภีร์ตามเนื้อความใน "หน้าต้นคำสวดพระมาลัย" เสียก่อนด้วย ในขั้นตอนนี้ ผู้สวดพระมาลัยบางคนก็อยากได้บุญมากขึ้นหรืออยากให้มีโชคมีลาภก็จะสวดมนต์บทต่าง ๆ จากหนังสือมนต์พิธี เช่น สวดบทชินบัญชร บทเมตตานิสังสะสุดปาฐะ (วรรณคดี ๒) สวดถวายพรพระซึ่งประกอบด้วยบทอธิปิโส พาหุง และมหากาฐณีโก จากนั้นจะสวดบทกรวดน้ำอิมีนา แล้วจึงสวดบทกรวดน้ำของสำนักสงฆ์ถ้าเม่นที่พระชาฎณ์รงค์แต่งขึ้นดังที่ได้กล่าวถึงแล้วในตอนต้น โดยนำขันน้ำที่อยู่บนพานมาถือไว้ด้วยเพื่ออธิษฐานอุทิศส่วนบุญให้แก่ผู้ที่ตนสวดพระมาลัยให้ เล่ากันว่าคนที่เมืองคันทัน เวลาสวดพระมาลัยองค์จะมาเบียดหรือสื่อให้รับรู้ว่าจะสื่อได้หรือรับส่วนบุญ เมื่อสวดเสร็จแล้วจึงควรจะกรวดน้ำทันที ในการกรวดน้ำนี้เชื่อว่าคนเมืองคันทันจะสื่อได้ โดยอาจจะเห็นเทพหรือองค์ต่าง ๆ มารับด้วยความยินดี บางคนบอกว่า องค์ของตนเร่งให้กรวดน้ำ หากสวดเสร็จแล้วตนยังมีได้รับกรวดน้ำอุทิศให้

ขั้นตอนที่ ๕ หลังจากสวดบทกรวดน้ำแล้ว ผู้สวดพระมาลัยต้องจุดรูป ๑๖ ดอก เพื่อนำไปปักที่กระถางรูปใต้ต้นไม้ใหญ่หน้าพระอุโบสถ ซึ่งเป็นต้นไม้สำหรับหยาดน้ำที่กรวดนั้นลงพื้น การปักรูปจะต้องปักทั้งกำพร้าพร้อมกันเพื่อเป็นการฝากแม่พระธรณีนายกุศลผลบุญไปส่งยังผู้ที่เราสวดอุทิศให้ ก่อนปักรูปต้องสวด "บทสักเค" โดยต้องสวดให้เร็วเพื่อขุมนุมนเทวดาให้มารับส่วนบุญ เชื่อว่าหากใครอัญเชิญผิดพิธี เชิญไม่เป็น หรือเชิญผิดขั้นตอน รูปจะไหม้ไม่หมดเพราะฉะนั้นที่สวด

พระมาลัยไปนั้นก็อาจจะไม่ได้รับกุศลอย่างแท้จริง จากนั้น เมื่อหยาดน้ำลงพื้นก็ให้พูดว่า “สังฆาดัง โลกังกะวิฐ ลูกขอฝากซึ่งกุศล ผลแห่งบุญนี้ ที่ลูกได้ปรารถนาแล้วนี้ ให้ไปถึงซึ่งผู้ที่ลูกอุทิศไปแล้วนี้ทั้งหมดด้วยเทอญ ขออัญเชิญเทพเทวดา ๑๖ ชั้นฟ้า ๑๕ ชั้นดิน มารับรู้ในกิจบำเพ็ญบุญกรวดน้ำของข้าพเจ้า ฝากพระแม่ธรณีเป็นพยานด้วย ให้ถึงซึ่งผู้ที่ข้าพเจ้าได้อธิษฐานไปแล้วนี้ ให้สำเร็จ ให้สำเร็จ ให้สำเร็จ” หลังจากหยาดน้ำเรียบร้อยแล้วก็ป็นอันเสร็จสิ้นการสวดพระมาลัย ผู้สวดพระมาลัยก็จะไปเก็บอุปกรณ์ต่าง ๆ เข้าที่ให้เรียบร้อย หากผู้ใดต้องการสวดพระมาลัยต่อไปอีก ก็จะต้องย้อนกลับไปปฏิบัติตั้งแต่ขั้นตอนที่ ๑ และหากพระคัมภีร์ที่อธิษฐานเลือกมาอ่านยาก ติดขัด ก็สามารถอธิษฐานเลือกพระคัมภีร์เล่มใหม่ได้

ผู้สวดพระมาลัยกรวดน้ำที่ต้นไม้อายุซึ่งเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ จะมารอรับส่วนบุญ

๒.๓.๗ โอกาสในการสวดพระมาลัย

การสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้าเมื่อนั้นสามารถมาสวดได้ทุกวัน เวลา แต่ผู้สวดส่วนใหญ่มักจะหาเวลาบวชชีพราหมณ์เพื่อสวดพระมาลัยและนั่งวิปัสสนา จึงมักจะมาบวชในช่วงที่มีวันหยุดติดต่อกันหลายวัน และในช่วงเทศกาลสำคัญ เช่น ตรุษจีน สงกรานต์ เข้าพรรษา วันพ่อแห่งชาติ วันแม่แห่งชาติ วันสำคัญทางพุทธศาสนา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเทศกาลกินเจ เนื่องจากวัดนี้เป็นวัดที่ฉันมังสวิรัต

ผู้ที่มาสวดพระมาลัยแล้วว่า สมัยก่อนเมื่อการสวดพระมาลัยที่นี้ยังไม่แพร่หลายและยังมีพราหมณ์ไม่มากนัก นอกจากจะสวดพระมาลัยกันตอนกลางวันแล้ว พราหมณ์ยังมักจะไปสวดพระมาลัยกันในตอนกลางคืนของวันพระ ๑๕

คำอีกด้วย เมื่อสวดก็มักจะได้ยินเสียงเปรตหรือเสียงสัมภเวสีมาขอส่วนบุญอยู่ด้านนอกพระอุโบสถ พราหมณ์บางคนนัดเพื่อนพราหมณ์ขึ้นไปสวดพระมาลัยตอนตี ๒ ก่อนที่จะทำวัตรเช้ากันในตอนตี ๕ ก็เห็นว่ามีชาวบ้านมาชะโงกที่หน้าต่าง ๆ แล้วพูดกันว่า “วันนี้พราหมณ์มาสวดกันเยอะ อย่าไปยุ่งกับเขาเลย” แล้วชาวบ้านนั้นก็เดินหายไป นอกจากนี้ยังมีเรื่องเล่าทำนองนี้อีกมากมาย ทั้งหมดนี้อาจจะเป็นการที่ผู้สวดพระมาลัยพยายามอธิบายว่า การสวดพระมาลัยนั้นทำให้อัปเปตญาคิตทั้งหลายได้รับส่วนบุญ และสถานที่แห่งนี้ก็มีวิญญาณเรว่อนหรือสัมภเวสีที่รอรับส่วนบุญอยู่จำนวนมาก

๓. สวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่น : ความเปลี่ยนแปลงของการสวด

พระมาลัยในสังคมไทย

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงของการสวดพระมาลัยในสังคมไทยซึ่งจะวิเคราะห์เปรียบเทียบจากการสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นกับการสวดพระมาลัยในงานศพของภาคกลางและภาคใต้ของไทย การเปรียบเทียบดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมการสวดพระมาลัยในสังคมไทยปัจจุบันทั้งในเชิงวรรณกรรมและสังคม

๓.๑ สวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่น: วิเคราะห์เปรียบเทียบกับ การสวดพระมาลัยในงานศพ

การสวดพระมาลัยในงานศพของภาคกลางและภาคใต้ของไทย จะเริ่มสวดหลังจากที่พระสงฆ์สวดพระอภิธรรมจบ สถานที่สวดพระมาลัยอาจจะเป็นที่บ้านหรือที่วัด อรอนงค์ พัดพาตี (๒๕๒๒: ๔๓-๔๔) กล่าวว่า การสวดพระมาลัยหน้าศพแต่เดิมคงมุ่งสั่งสอนคติธรรม ต่อมามีการดัดแปลงเพื่อให้สนุกสนานคล้ายมหรสพเพื่อเป็นเพื่อนศพตามธรรมเนียมของชาวชนบท ผู้สวดมีทั้งพระและคฤหัสถ์ ในเขตภาคกลาง คฤหัสถ์จะเป็นผู้สวด มีจำนวน ๔-๘ คน จะเริ่มหลังพระสวดพระอภิธรรมแล้วสวดไปจนรุ่งสว่าง ผู้สวดจะแบ่งบทบาทไปตามความเหมาะสมและมี

การโต้ตอบทำนองปูลงลา-วิสาขนา หรือสวดเป็นทำนองเล่าเรื่อง บทบาทที่สำคัญมี พระศรีอารียเมตไตรย พระอินทร์ พระมาลัย และเทพบุตรต่าง ๆ ขณะสวด ผู้สวดจะถือดาบปัดกระทุ้งจิ้งหะไปด้วยทำให้การสวดพระมาลัยมีบรรยากาศสนุกสนานมาก วัณนา ณ นคร (๒๕๒๖: ๑๔๒-๑๔๓) ได้กล่าวถึงบรรยากาศในการสวดพระมาลัยของภาคกลางสอดคล้องกันว่า การสวดพระมาลัยจะมีบทสวดที่สนุกสนานแทรกสลับการสวดมาลัย ขรวาาส ๔ คนจะแต่งกายตามชุดที่ใช้แสดง เช่น ชุดสืบสองภาษา คือ แขนง จีน มอญ ญวน ฯลฯ และถือดาบปัดไว้เคาะจิ้งหะ บางครั้งก็ใช้ดาบปัดตีกัน ในการสวดมีทำนองสวดหลายทำนอง

ส่วนการสวดพระมาลัยในภาคใต้เน้น วิเชียร ณ นครและคณะ (๒๕๒๑: ๒๒๒-๒๒๖) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการสวดพระมาลัยในภาคใต้เพื่อร่วมกันชุมนุมอยู่เฝ้าศพ มีให้งานศพเวียบเหงาและมีให้เจ้าบ้านต้องเศร้าโศกจนเกินไป การสวดในระยะหลังเพิ่มบรรยากาศให้สนุกสนานทั้งผู้สวดและผู้ฟัง ผู้สวดเป็นขรวาาส เริ่มสวดเมื่อพระสวดศพจบและกลับวัดไปแล้ว คณะมาลัยก็ตั้งวงสวดจนรุ่งเช้า วงมาลัยวงหนึ่งมี ๔ คน เป็นแม่คู่ ๒ คน และลูกคู่หรือคู่หูอีก ๒ คน ทุกคนมีดาบปัดบังหน้า ลูกคู่มีหน้าที่ร้องรับเพลงสวดของแม่เพลง เครื่องดนตรีมักไม่ใช้ หากจะมีก็มีเพียงรำมะนาและขลุ่ย ลูกคู่จะทำเสียงประกอบต่าง ๆ ตามต้องการ บางตอนลูกคู่จะออกรำประกอบ และอาจมีผู้ฟังร่วมรำด้วยเพื่อเพิ่มความสุขสนุกสนาน สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (๒๕๒๙: ๓๖๗๙) กล่าวถึงอุปกรณ์ในการสวดพระมาลัยและทำนองสวดพระมาลัยของภาคใต้ว่า นอกจากรำมะนาและขลุ่ยแล้ว ยังมีดาบปัด ผ้าซับเหงื่อ พระสงฆ์ หน้ากาก หนดปลอม เขี้ยวปลอม แวนตา แป้งผัดหน้า หวี และสิ่งอื่น ๆ ที่คณะมาลัยเห็นว่าจำเป็นต้องใช้ แต่เดิมการสวดมาลัยเป็นการตั้งวงสวดเพื่อสวดหนังสือพระมาลัยจริง ๆ โดยแม่คู่นั่งหันหลังให้โลงศพ แต่ระยะหลังธรรมเนียมเหล่านี้ไม่มีใครเคร่งครัด คงสวดเปิดหน้าและคิดประดิษฐ์คำร้องทำนองต่าง ๆ ขึ้นมาใช้ ส่วนมากเป็นทำนองเพลงไทยเดิม เช่น ชะนีกันแสง แขนงมอญ สร้อยสนัดดลาวเสียงเทียน พัดชา เป็นต้น

การสวดพระมาลัยในงานศพในภาคกลางและภาคใต้ของไทยที่กล่าวถึงข้างต้นนี้สะท้อนให้เห็นจุดประสงค์และองค์ประกอบของพิธีกรรมการสวดพระมาลัยในภาคกลางและภาคใต้ว่ามีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะเปรียบเทียบการสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้าเม่นกับการสวดพระมาลัยในภาคกลางและภาคใต้ของไทย โดยเปรียบเทียบกับงานวิจัยเรื่อง การสืบทอดทำนองสวดและประเพณีสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี ของปรมพันธ์ จารูวร (๒๕๔๒) ซึ่งเป็นงานวิจัยที่ศึกษาการสวดพระมาลัยในงานศพในภาคกลาง และงานวิจัยเรื่องการศึกษาประเพณีสวดพระมาลัยของชาวอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ของอร่ามรัศมี ดั่งชนะ (๒๕๓๘) ซึ่งเป็นงานวิจัยที่ศึกษาการสวดพระมาลัยในงานศพในภาคใต้

การสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้าเม่น มีความเชื่อเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์และความบริสุทธิ์ของที่ตั้งของสำนักสงฆ์ถ้าเม่นเป็นพื้นฐาน ทั้งในเรื่องของการที่พื้นที่มีลักษณะเป็นมังกรคาบแก้ว การเป็นเมืองลับแล เป็นสถานที่ที่พระโพธิสัตว์กวนอิมมาปฏิบัติธรรม เป็นหมู่เกาะทะเลใต้ที่พระถังซำจั๋งเคยเดินทางมาเป็นท่าเทียบเรือเก่า ตลอดจนเป็นเกาะแก้วสารพัดนึก นอกจากนี้ การมีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์หลายแห่งในวัด ได้แก่ วิหารหลวงปู่เจ้าวัด ศาลแม่พระธรณี กุฏิหลวงตาซุน ถ้าปู่อันนันทนาคราช ถ้าปูโลม พระอุโบสถ พระธาตุเจดีย์ พระแม่สมุทรร หลวงตาพระนางเรือล่ม และถ้าพระศิวะ ก็ทำให้ผู้มาสวดพระมาลัยเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของสำนักสงฆ์แห่งนี้ จึงมีผู้คนจำนวนมากมาสวดพระมาลัยที่นี่เป็นประจำ อย่างไรก็ตาม การสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์แห่งนี้มีความแตกต่างจากการสวดพระมาลัยในงานศพหลายประการทั้งในแง่จุดประสงค์ในการสวด องค์ประกอบในการสวดซึ่งได้แก่ ผู้สวด ผู้ฟัง อุปกรณ์ที่ใช้ในการสวด โอกาสและสถานที่ในการสวด ธรรมเนียมปฏิบัติในการสวด ขั้นตอนในการสวด ตลอดจนบทสวดและทำนองสวด ดังจะกล่าวถึงต่อไปนี้

๓.๑.๑ จุดประสงค์ในการสวดพระมาลัย

การสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นและการสวดพระมาลัยในงานศพภาคกลางและภาคใต้ นั้น เมื่อวิเคราะห์ในเบื้องต้นจะเห็นได้ชัดเจนว่าผู้สวดมีจุดประสงค์ในการสวดพระมาลัยหรือความเชื่อในการสวดพระมาลัยแตกต่างกัน ผู้ที่มาสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นจะมาสวดพระมาลัยด้วยจุดประสงค์ที่หลากหลายในลักษณะที่เป็นจุดประสงค์ “เฉพาะบุคคล” ทั้งเพื่อแก้เคล็ด ตัดกรรม เพิ่มบุญบารมี ลดบาปกรรม แก้บน สะเดาะเคราะห์ ไล่ผีปอบ ผีกระสือ ผีกระหัง พรายน้ำ แก้ปัญหาครอบครัว ปัญหาการเงิน ตลอดจนขอให้มียุติธรรม ฯลฯ โดยส่วนใหญ่คนที่มียอดก็จะเน้นไปที่การสวดเพื่อเสริมบารมีให้แก่องค์และตนเอง หรือสวดเพื่อให้ตนเองไม่ต้องกลายเป็นร่างทรง ส่วนคนที่ไม่มียอดจะมาสวดเพื่อแก้ปัญหาส่วนตัว แต่การสวดพระมาลัยในงานศพนั้น ในระดับบุคคล ผู้สวดแต่ละคนจะมาสวดพระมาลัยเพื่อเอาบุญ ในระดับชุมชน ผู้สวดพระมาลัยต่างมาสวดเพื่อส่งวิญญาณของผู้ตายซึ่งถือว่าเป็นญาติมิตรของตนให้ได้ไปสวรรค์ ดังนั้น หากพิจารณาในระดับนี้จะเห็นได้ว่า จุดประสงค์ในการสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นแตกต่างจากการสวดพระมาลัยในงานศพ

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาถึงจุดประสงค์ที่แท้จริงของการสวดพระมาลัยก็จะพบว่า การสวดพระมาลัยมีจุดประสงค์เพื่อสอนให้ผู้สวดและผู้ฟังรู้จักบาปบุญคุณโทษจากการได้อ่านหรือได้ฟังเนื้อหาของคัมภีร์สวดพระมาลัยที่กล่าวถึงการรับผลกรรมของสัตว์นรกและชาวฟ้าชาวสวรรค์เอาไว้ ดังนั้น หากพิจารณาในแง่ชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการสวดพระมาลัยด้วยจุดประสงค์ส่วนบุคคลที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นหรือการสวดพระมาลัยในงานศพโดยมีจุดประสงค์ร่วมของชุมชนเป็นหลัก ต่างก็นำไปสู่การเข้าใจจุดประสงค์สำคัญของการสวดพระมาลัย คือการสอนให้รู้จักบาปบุญคุณโทษได้เช่นเดียวกัน จุดประสงค์ของการสวดพระมาลัยดังกล่าวนี้จึงสะท้อนให้เห็นได้ทั้งในมิติที่มีลักษณะร่วมกันและแตกต่างกัน

๓.๑.๒ องค์ประกอบในการสวดพระมาลัย

ก) ผู้สวด ผู้สวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้าเม่นมีหลากหลาย คนทุกเพศทุกวัยสามารถสวดพระมาลัยได้ แต่ต้องมีศีล ๕ ขึ้นไปและต้องนุ่งขาวห่มขาว พระสงฆ์และสามเณรจึงสามารถสวดพระมาลัยได้ นอกจากนี้ผู้สวดยังแบ่งออกได้เป็น ๒ กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มผู้สวดที่มีองค์ อาจเป็นร่างทรงหรือไม่เป็นร่างทรงก็ได้ และกลุ่มผู้สวดที่ไม่มีองค์ คือเป็นคนธรรมดา ลักษณะเช่นนี้แตกต่างจากการสวดพระมาลัยตามขนบเดิมในงานศพที่การสวดพระมาลัยเป็นเรื่องของพระสงฆ์หรือชาวบ้านผู้ชายที่ถือว่าเป็นพระสงฆ์สมมติเป็นผู้สวดพระมาลัยตั้งที่พอบอยู่ที่บ้านหนองขาว ซึ่งตามขนบเดิมนั้นผู้หญิงไม่สามารถสวดพระมาลัยได้ ดังนั้น หากพิจารณาในแง่เพศของผู้สวดจะเห็นว่า การสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้าเม่นได้ปรับเปลี่ยนจากขนบเดิมที่ผู้สวดพระมาลัยต้องเป็นผู้ชายเท่านั้น มาเป็นการสวดที่ผู้สวดพระมาลัยสามารถเป็นคนทุกเพศทุกวัย เว้นแต่หญิงในช่วงที่มีประจำเดือน

อย่างไรก็ตาม การสวดพระมาลัยในงานศพที่อำเภอไชยาทำได้กลายจากขนบเดิมในแง่ของผู้สวดเช่นเดียวกัน ด้วยมีการเปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้ามาสวดพระมาลัยได้ กล่าวคือ คณะมาลัยที่อำเภอไชยามีทั้งผู้ชายและผู้หญิง โดยเป็นผู้ชายล้วนก็มี ผู้หญิงล้วนก็มี และที่มีทั้งผู้ชายและผู้หญิงก็มี ที่เป็นผู้ชายล้วนคือคณะมาลัยบ้านเวียง ที่เป็นผู้หญิงล้วนคือคณะโมถ่าย และที่มีทั้งผู้ชายและผู้หญิงคือคณะปากท่อ แต่ก็น่าสังเกตว่า คณะมาลัยที่เป็นผู้หญิงล้วน ๆ จะไม่มีการสวด “บทในกาล” ซึ่งเป็นบทสวดที่มีเนื้อหาอยู่ในหนังสือพระมาลัย มีทำนองสวดที่ยากและถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของพระมาลัยที่จะต้องสวดเพื่ออุทิศพระมาลัยได้ ทั้งนี้เพราะบทสวดพระมาลัยฝึกอบนบ้านบนเรือนไม่ได้ ต้องไปฝึกไกลจากบ้านจึงไม่สะดวกและไม่ปลอดภัยแก่ผู้หญิงที่จะออกไปไกลบ้านในยามวิกาล จึงทำให้นักสวดพระมาลัยที่เป็นผู้หญิงแตกต่างจากนักสวดพระมาลัยที่เป็นผู้ชายในประเด็นดังกล่าว ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การที่ผู้หญิงสามารถเข้ามาสวดพระมาลัยได้ทั้งที่สำนักสงฆ์ถ้าเม่นและที่ในงานศพของภาคกลางและภาคใต้ นั้น ผู้หญิงก็ยังมีข้อห้ามหรือข้อจำกัดบางประการที่ไม่สามารถดำเนินพิธีกรรมได้ทัดเทียมผู้ชาย

ส่วนการสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นนั้น หากพินิจในแง่ที่ พระสงฆ์สามารถมาสวดพระมาลัยได้ ในแง่มุมหนึ่งก็อาจจะมองได้ว่าเป็นการหัน กลับไปหาชนบดินทร์ที่ปฏิบัติกันในสมัยกรุงศรีอยุธยาจนกระทั่งถึงรัชสมัยพระบาท สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชที่พระสงฆ์จะเป็นผู้สวดพระมาลัย แต่หาก พิจารณาในอีกแง่มุมหนึ่ง การที่พระสงฆ์สวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นได้ก็อาจ จะไม่สอดคล้องกับ กฎหมายตราสามดวง ที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬา โลกมหาราชเคยทรงห้ามพระสงฆ์สวดพระมาลัยในงานศพ ในกฎพระสงฆ์ข้อที่ ๑๐ เนื่องจากพระสงฆ์ที่ไปสวดพระมาลัยในงานศพประพฤติไม่เหมาะสมแก่สมณสาธูป แม้ การสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นจะมีได้เป็นการสวดในงานศพก็ตาม

ข) ผู้ฟัง การสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นนั้น เชื่อว่าผู้ฟังคือ องค์ เทพ เจ้ากรรมนายเวร อัปเปตญาติของผู้สวด สิ่งศักดิ์สิทธิ์และสัมภเวสีที่อยู่ใน บริเวณสำนักสงฆ์ ส่วนการสวดพระมาลัยในงานศพนั้น ผู้ฟังคือเจ้าภาพ ผู้ที่มาอยู่ เป็นเพื่อนศพ หากพินิจในแง่ของผู้ฟังจะเห็นได้ว่า การสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำ เม่นที่ผู้สวดมักจะสวดด้วยจุดประสงค์ในระดับปัจเจก หรือเป็นการประกอบพิธีกรรม ส่วนบุคคล จึงทำให้ผู้ฟังกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือวิญญาณต่าง ๆ แดกต่างจากการ สวดพระมาลัยในงานศพที่ผู้ฟังจะเป็นคนหรือกลุ่มคนในชุมชน

ค) อุปกรณ์ที่ใช้ในการสวด การสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำ เม่นใช้อุปกรณ์ในการสวดประกอบด้วย คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี หนังสือมนต์พิธี โต๊ะวางพระคัมภีร์ เบาะรองนั่ง ชันกรวดน้ำและพานรอง ส่วนการ สวดพระมาลัยในงานศพจะใช้อุปกรณ์ คือ คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรม ภักดี หีบพระอภิธรรมหรือ "ตู้พระมาลัย" และตาลปัตร ซึ่งเป็นอุปกรณ์ชุดเดียวกับที่ พระสงฆ์ใช้สวดพระอภิธรรม นอกจากนี้ในภาคกลางยังอาจมีปี่พาทย์นางหงส์อีก ด้วย การจัดอุปกรณ์และสถานที่จะต้องจัดใกล้โต๊ะหมู่บูชา ใกล้ศพ และไม่อยู่ในที่ต่ำ จึงเห็นได้ว่า อุปกรณ์ที่การสวดพระมาลัยทั้งสองแห่งนี้ใช้เหมือนกันคือ "ตัวบท" ใน

การสวดคือ คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี หรือ ตัวบทจากหนังสือพระมาลัย อย่างไรก็ตามแม้จะใช้ตัวบทเดียวกัน แต่ก็มีวิธีการถ่ายทอดหรือเสพวรรณคดีเรื่องพระมาลัยนี้แตกต่างกัน ดังจะได้กล่าวถึงต่อไป

๓.๑.๓ โอกาสและสถานที่ในการสวดพระมาลัย

การสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่น ผู้สวดสามารถสวดได้ทุกเวลา ทั้งกลางวันและกลางคืน ผู้ที่มาบวชชีพราหมณ์และมาสวดพระมาลัยไปพร้อมกันอาจจะหาโอกาสมาสวดในช่วงที่มีวันหยุดราชการหลายวันติดต่อกัน ช่วงตรุษจีน สงกรานต์ วันพ่อแห่งชาติ วันแม่แห่งชาติ วันสำคัญทางศาสนา และโดยเฉพาะในช่วงเทศกาลเข้าพรรษาและช่วงเทศกาลกินเจที่คนเมืองมักจะมาปฏิบัติธรรมที่สำนักสงฆ์เพื่อสร้างบารมีให้องค์ของตน นอกจากนี้ในช่วงที่ประสบปัญหาในชีวิตก็จะหาโอกาสมาสวดพระมาลัยด้วย การสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นจะสวดตามสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ทั้งในบริเวณศาล และถ้ำต่าง ๆ แต่สถานที่ที่มีผู้ไปสวดมากที่สุดคือพระอุโบสถและพระธาตุเจดีย์

ส่วนการสวดพระมาลัยในงานศพนั้น จะสวดเฉพาะในตอนกลางคืนที่บ้านหรือที่วัดที่จัดงานศพหลังจากที่พระสงฆ์สวดพระอภิธรรมจบแล้วคือประมาณสามทุ่ม เมื่อพินิจในแง่หนึ่งจึงเห็นว่า การสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นแตกต่างไปจากการสวดพระมาลัยในงานศพที่เชื่อว่าห้ามนำพระมาลัยไปสวดพระมาลัยในบ้าน เนื่องจากพระมาลัยเป็นของสูงจึงต้องสวดเฉพาะในสำนักสงฆ์ถ้ำเม่น ซึ่งเป็นสถานที่ที่บริสุทธิ์และศักดิ์สิทธิ์เท่านั้น

๓.๑.๔ ธรรมเนียมปฏิบัติในการสวด

การสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่น ถือว่าพระมาลัยเป็นของสูงต้องสวดในสถานที่ที่บริสุทธิ์ และผู้สวดต้องบริสุทธิ์ ภิกษุสามเณรและผู้ที่มาบวชชีพราหมณ์ที่สำนักสงฆ์นี้จึงต้องฉันมังสวิรัตินิยัตินิสัยโดยตลอด ผู้ที่ถือในเรื่องนี้อย่างเคร่งครัด หากคิดจะมาสวดพระมาลัยก็จะรับประทานมังสวิรัตินิสัยมาจากบ้านก่อนเพื่อให้ร่างกาย

สะอาดบริสุทธิ์ ด้วยการถือในเรื่องความสะอาดดังกล่าวจึงทำให้มีธรรมเนียมหรือข้อห้ามว่า หญิงที่มีประจำเดือนห้ามสวดพระมาลัยและห้ามขึ้นไปจุดธูปในพระอุโบสถ

ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ การสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้าแม่จะถือเป็นธรรมเนียมว่า จะต้องสวดพระมาลัยให้ครบจบภายใน ๑ วัน ห้ามสวดทิ้งไว้ข้ามวัน ลักษณะเช่นนี้คล้ายคลึงกับความเชื่อที่ว่าต้องฟังเทศน์มหาชาติทั้ง ๑๓ กัณฑ์ให้จบภายใน ๑ วันจึงจะได้ขึ้นสวรรค์ ธรรมเนียมการอ่านให้จบบทใน ๑ วันนี้ ทำให้ต้องอ่านอักขระทุกตัวที่เป็นเรื่องพระมาลัย จะอ่านข้ามหรือตัดตอนอ่านไม่ได้ ลักษณะเช่นนี้แตกต่างจากการสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาวและที่อำเภอไชยาที่สามารถตัดเนื้อหาตอนต่าง ๆ จากหนังสือพระมาลัยมาสวดอ่านได้

การสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาวยังมีธรรมเนียมปฏิบัติ

คล้ายคลึงกับที่อำเภอไชยา แต่แตกต่างออกไปจากการสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้าแม่ทั้งในแง่ของผู้สวดและผู้ฟัง กล่าวคือ ในแง่ของผู้สวด ที่บ้านหนองขาว ผู้สวดจะสวดพระมาลัยให้ทั้งศพที่ตายดีและตายโง่ แต่จะไม่สวดให้กับศพของเด็กเล็ก นิยมสวดให้กับศพของผู้สูงอายุที่เป็นที่เคารพนับถือ นอกจากนี้ยังห้ามสวดพระมาลัยในบ้านหากไม่มีคนตายอีกด้วย ส่วนการสวดพระมาลัยที่อำเภอไชยาจะไม่สวดให้กับศพที่ผู้ตายอายุยังน้อยเกินไป หรือตายด้วยเหตุไม่ปกติ เช่น ถูกฆาตกรรม ฆ่าตัวตาย มักจะสวดกับศพที่ตายดี โดยคณะมาลัยบางคณะมีข้อห้ามว่า ผู้สวดพระมาลัยจะไม่สวดพระมาลัยแก่ศพบิดามารดาหรือครูอาจารย์ของตนเป็นอันขาด เพราะถือว่าบาป ส่วนในแง่ของผู้ฟัง หลังจากทีพระสงฆ์สวดพระอภิธรรมจบแล้ว เจ้าภาพต้อง "มานิมนต์" หรือมาเชิญนักสวดพระมาลัยให้ขึ้นสวด แม้จะทราบว่ามีนักสวดพระมาลัยตั้งใจมาสวดให้อยู่แล้วก็ตาม นอกจากนี้เจ้าภาพจะต้องเลี้ยงดู จัดหาข้าวปลาอาหารตลอดจนสุราและเครื่องดื่มอื่น ๆ มารับรองคณะมาลัยจนกว่าจะเลิกสวด ซึ่งแตกต่างจากการสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้าแม่ที่เห็นว่า ผู้สวดพระมาลัยต้องมีร่างกายที่สะอาดบริสุทธิ์ ต้องกินอาหารมังสวิรัต และด้วยจุดประสงค์ของพิธีกรรมที่ต่างกันไป จึงทำให้การสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้าแม่ไม่มีธรรมเนียมปฏิบัติที่ต้องเชิญผู้สวดและเลี้ยงดูผู้สวดตั้งเช่นในงานศพ

๕.๑.๖ ขั้นตอนในการสวดพระมาลัย

ด้วยจุดประสงค์ในการสวด องค์ประกอบในการสวด ตลอดจนโอกาสและสถานที่ในการสวดพระมาลัยของการสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่น และการสวดพระมาลัยในงานศพมีลักษณะที่แตกต่างกัน จึงทำให้ขั้นตอนต่าง ๆ ในการสวดพระมาลัยแตกต่างกันด้วย

การสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่น ผู้สวดต้องมีศีล ๕ เป็นอย่างน้อยและนุ่งขาวห่มขาว หลังจากที่ผู้สวดเตรียมอุปกรณ์ในการสวดไว้ให้พร้อมแล้ว จึงอธิษฐานเลือกพระคัมภีร์พระมาลัย จากนั้นจึงเริ่มจุดธูป ๙ ดอกไหว้พระประธานในพระอุโบสถ และจุดธูปอีก ๙ ดอก ไหว้พระธาตุ จากนั้นจึงเริ่มสวดพระมาลัยโดยเริ่มกล่าวคำอัญเชิญสวดพระคัมภีร์พระมาลัยด้วยการตั้งนม ๓ จบ แล้วสวดชุมนุมเทวดา (สัคเค) กล่าวคำอัญเชิญภาษาไทย และกล่าวคำสวดพระมาลัยดำเนินเนื้อความตั้งแต่ในหน้า ๑๓ ไปจนถึงหน้าที่ ๑๕๓ เมื่อสวดพระมาลัยจนจบเนื้อความในหน้า ๑๕๓ แล้ว ผู้สวดก็จะกรวดน้ำ โดยบางคนอาจกล่าวอุทิศส่วนกุศลให้เจ้าของพระคัมภีร์ตามเนื้อความใน “หน้าต้นคำสวดพระมาลัย” หรืออาจสวดมนต์บทต่าง ๆ จากหนังสือมนต์พิธิ เช่น สวดบทชินบัญชร บทเมตตานิสังสะสุดปาฐู (วรรคที่ ๒) สวดถวายพรพระซึ่งประกอบด้วยบทอิติปิโส พาทุง และมหากาฐนิโก จากนั้นจะสวดบทกรวดน้ำอิมินา แล้วจึงสวดบทกรวดน้ำของสำนักสงฆ์ถ้ำเม่น จากนั้นในขั้นตอนสุดท้าย ผู้สวดพระมาลัยต้องจุดธูป ๑๖ ดอก เพื่อนำไปปักที่กระถางธูปใต้ต้นไม้ใหญ่หน้าพระอุโบสถ ก่อนปักธูปต้องสวดชุมนุมเทวดา แล้วหยาดน้ำฝากแม่พระธรณีให้นำผลบุญไปยังผู้ที่ตนสวดพระมาลัยอุทิศให้ หลังจากนั้นแล้วหากผู้สวดต้องการสวดพระมาลัยอีกจบหนึ่งก็กลับไปกล่าวอัญเชิญสวดพระมาลัยอีกครั้ง

ส่วนขั้นตอนในการสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาวเริ่มจากการทำพิธีบูชาพระรัตนตรัย จากนั้นจึงตั้งนมเพื่อบูชาพระรัตนตรัย บิдамารดาครูบาอาจารย์และเป็นสัญญาณว่าจะเริ่มสวด จากนั้นจึงสวดพระธรรม คือสวดบทที่มีเนื้อความเป็นภาษาบาลีเพื่อไหว้ครู แล้วสวดบทอื่นที่มีเนื้อความภาษาไทยอันถือ

เป็นการเริ่มต้นการสวดด้วยบทครู จากนั้นจึงสวดดำเนินเรื่อง เพื่อสาธยายเนื้อความตามหนังสือพระมาลัย ขั้นตอนนี้จะสวดนานเท่าไรก็ได้ขึ้นอยู่กับผู้สวด ผู้สวดจะเลือกสวดเพียงบางตอนไม่สวดหมดทั้งเล่มเหมือนการสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่น หลังจากสวดดำเนินเรื่องจนผู้สวดเห็นว่าควรจะเลิกสวดแล้วจึงสวดบทสัพพะโร เพื่อกล่าวลาและอำนวยการแก่ผู้สวดและผู้ฟัง คล้ายคลึงกับที่อำเภอไชยา ที่หลังจากคณะมาลัยไหว้ศพและฝังบ้านผีเรือนแล้ว คณะมาลัยจะกราบพระพุทธรูป จุดธูปเทียน รินเหล้า ออกซื้อครุมาลัย จากนั้นจะเริ่มตั้งโมเป็นทำนองพระมาลัย ๓ จบ สวดสำนอกแทรกเพื่อทักทายผู้ฟัง แล้วจะสวดบทสวดจากหนังสือพระมาลัยคือ “บทในกาล” สวดบทไหว้ครู หลังจากนั้นจะเป็นบทสำนอก ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าจะนำบทใดจากเรื่องใดมาสวดและจะสวดนานเพียงใด เมื่อจะเสร็จสิ้นการสวด ก็จะสวดบทลาซึ่งแต่ละคณะจะมีบทลาเจ้าภาพและผู้ฟังเอาไว้เป็นบทเฉพาะของตน

ขั้นตอนในการสวดพระมาลัยของสำนักสงฆ์ถ้ำเม่นและที่ในงานศพนี้ แม้จะดูว่ามีรายละเอียดที่แตกต่างกัน แต่หากพิจารณาถึงโครงสร้างของพิธีกรรม จะเห็นว่ามีส่วนหลักในการดำเนินพิธีกรรมร่วมกัน คือ การเริ่มต้นด้วยการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จากนั้นจึงเริ่มสวดดำเนินเนื้อความตามหนังสือพระมาลัย แล้วจบลงด้วยการสวดเพื่ออำนวยการให้ผู้สวดผู้ฟังหรืออุทิศส่วนกุศลให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือวิญญาณต่าง ๆ อันสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อที่มีร่วมกันของผู้สวดพระมาลัยทั้งที่สวดที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นและที่สวดในงานศพในเรื่องอานิสงส์ของการสวดพระมาลัยที่ทำให้ได้บุญกุศลจากการสวด

๕.๑.๗ บทสวดและทำนองสวดพระมาลัย

แม้การสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นและการสวดพระมาลัยในงานศพจะใช้ หนังสือพระมาลัย หรือคัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดีเหมือนกัน แต่ก็มีความแตกต่างหลายประการทั้งในเรื่องบทสวดและทำนองสวดดังนี้

ก) **บทสวด** บทสวดที่ใช้สวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่น นอกจากจะสวดเนื้อความเรื่องพระมาลัยที่เป็นภาษาไทยจาก คัมภีร์สวดพระมาลัย ฉบับ ส.ธรรมภักดี แล้ว ยังมีบทสวดที่เป็นคำอัญเชิญสวดพระคัมภีร์พระมาลัย และ บทกรวดน้ำที่พระชาฎนรงค์แต่งขึ้นเองด้วย ส่วนบทสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขานั้น จำแนกบทสวดเป็นบทสวดที่มีเนื้อความเป็นภาษาบาลี คือคำสวดพระสหัสสนัย และบาลีพระธรรม ๗ คัมภีร์ หรือบาลีพระสัตตปรภรณาภิธรรม และบทสวดที่มีเนื้อความภาษาไทย ซึ่งประกอบด้วย บทสวดเนื้อเรื่องพระมาลัยจากคัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส. ธรรมภักดี เช่นเดียวกับที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่น และบทสวดล้านนอก อันหมายถึงบทสวดที่มีเนื้อความต่างไปจากเรื่องพระมาลัยในพระมาลัยกลอนสวด เป็นบทสวดที่อาจนำเนื้อเรื่องมาจากวรรณคดี เช่น ขุนช้างขุนแผน พระอภัยมณี ไกรทอง ลักษณะวงศ์ ฯลฯ และบทสวดที่ชาวบ้านคิดขึ้นเอง ซึ่งบทสวดพระมาลัยที่กล่าวมานี้ มีลักษณะเดียวกับที่อำเภอไชยา ที่แต่เดิมคณะมาลัยจะใช้บทสวดจากหนังสือพระมาลัย และต่อมานำบทสวดมาจากวรรณคดีไทยเรื่องต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่รู้จัก ได้แก่ ขุนช้างขุนแผน อิเหนา รามเกียรติ์ พระอภัยมณี สามก๊ก โคบุตร จันทโครบ สุบัน เป็นต้น นอกจากนี้ยังนำมาจากวรรณกรรมที่แต่งขึ้นเองในท้องถิ่นและที่เป็นกลอนสดอีกด้วย

ความแตกต่างในแง่ของบทสวดดังกล่าวทำให้เห็นประเด็นสำคัญ คือการสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นต้องสวดดำเนินเรื่องพระมาลัยอย่างเคร่งครัดและสวดโดยเปล่งเสียงอักขระทุกตัว ไม่เปิดโอกาสให้มีการนำเรื่องอื่น ๆ มาสวดแทรกหรือด้นสด (improvise) ได้เหมือนการสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขานและที่อำเภอไชยาซึ่งผู้สวดสามารถดัดต่อนหนึ่งตอนใดมาสวด ทั้งยังสามารถสวดบทล้านนอกทั้งที่นำเนื้อหาจากวรรณคดีและที่แต่งขึ้นเองมาสวดแทรกได้ ลักษณะดังกล่าวทำให้การสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นไม่มีบทล้านนอกเหมือนการสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขานและที่อำเภอไชยา คงมีแต่บทที่แต่งขึ้นเองเหมือนกันกับที่บ้านหนองขานและที่ไชยา แต่ก็มีจุดประสงค์ในการแต่งที่แตกต่างกัน คือ บทสวดที่ชาวบ้านหนองขานแต่งขึ้นเองนั้นใช้เป็นบทสวดแทรกในการสวดพระมาลัยเพื่อให้

เกิดความสนุกสนานแต่บทสวดที่แต่งขึ้นเองของสำนักสงฆ์ถ้าเมื่อนั้นเน้นในเรื่องของศาสนาและพิธีกรรม คือเป็นบทที่ใช้สำหรับอัญเชิญสวดพระคัมภีร์และบทกรวดน้ำ

ข) ทำนองสวด การสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้าเมื่อนั้น ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลว่าจะเปล่งเสียงสวดพระมาลัยอย่างไร และผู้สวดมีองค์หรือไม่ ประกอบกับพระคัมภีร์ที่เลือกมานั้น ผู้บริจาคนั้นมีกรรมมากน้อยเพียงใดหรือทำกรรมสิ่งใดมาจึงมาบริจาคนั้น ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้มีผลต่อการสวดพระมาลัย กล่าวคือ ส่วนใหญ่ ผู้สวดทั่วไปจะสวดพระมาลัยเหมือนการอ่านออกเสียงร้อยแก้วธรรมดา ๆ แต่หากเป็นผู้ที่มีองค์ ก็จะเปล่งเสียงสวดแตกต่างกันไป อาจสวดโดยอ่านเป็นจังหวะ ทำนอง และสำเนียงตามเชื้อชาติขององค์เทพ หรือตามสำเนียงของเทพที่มาประทับขณะสวดพระมาลัย ในกรณีที่ผู้สวดเป็นร่างทรง หากเป็นร่างทรงกุมารก็อาจสวดเป็นเสียงเด็ก หากร่างทรงผู้หญิงที่มีองค์เทพเป็นผู้ชายก็อาจจะมีสำเนียงสวดเหมือนเสียงผู้ชายสวด เป็นต้น นอกจากนี้ กรรมที่มากหรือน้อยของผู้บริจาคนั้นประกอบกับกรรมของผู้สวด ก็อาจมีผลต่อการสวดว่าจะทำให้สวดตะกุกตะกัก ดิตขัด หรือราบรื่นเพียงใดอีกด้วย

ส่วนการสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาวนั้นมิใช่เป็นการอ่านร้อยแก้ว แต่เป็นการอ่านทำนอง สามารถจำแนกทำนองสวดออกเป็น ๓ ประเภท คือ ทำนองสวดพระธรรม ใช้กับบทสวดที่มีเนื้อความเป็นภาษามาลี มี ๒ ทำนอง คือ ทำนองสวดพระสัทสนัย และ ทำนองสวดพระธรรม ๗ บท ทำนองเก่า มี ๕ ทำนอง คือ ทำนองฉันท ทำนองราบและร้าย ทำนองเอกบท ทำนองเชิด ทำนองมังกรและวสันต์ และ ทำนองลำนอก มี ๑๕ ทำนอง ได้แก่ นางยักษ์ ว่างไผ่ ลำหนองขาว นกขุนทอง นกเขาขัน นกกาเหว่า ธรณีกันแสง ทะแยมมอญ พลายชุมพลแปลงกาย ชาละวัน รามสูร ไปไร่ไปนา อุ้มลูกน้อยตามเมีย ไม่ทราบชื่อทำนอง และไอ้เจ้าดวง พวงพุ่ม ส่วนการสวดพระมาลัยที่อำเภอไชยนั้นก็มีหลายทำนองเช่นกัน คณะมาลัยแต่ละคณะจะใส่ทำนองในการสวดกันเอง ให้จังหวะลงตัวเหมาะสมกับเนื้อหาของบทสวด โดยการสวดบทในกาลซึ่งเป็นบทสวดที่มีทำนองสวดที่ยาก ในอดีตจะมีบทสวด

เป็นทำนองฉันท์ถึง ๓ ทำนอง คือทำนองฉันท์ทิม ฉันท์ทอย และฉันท์เห่ เป็นต้น แต่ต่อมาทำนองสวดบทในกาลก็มีรูปแบบและทำนองสวดต่างไปจากเดิม นอกจากนี้ในการสวดบทเหล่านั้น ยังมีกรใส่ทำนองที่เรียกว่า “เม็ด” อีกด้วย ลำไต่จะใช้เม็ดใด สวดขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของคณะมาลัยที่เห็นว่าดีและเหมาะสม โดยเม็ดของการสวดแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ เม็ดที่ใช้กับเนื้อหาที่เป็นบทเศรำ มักใส่เม็ดที่เรียกว่า คลื่นกระทบฝั่ง ชะเน็ร้องไห้ หรือรรณีกันแสง และเม็ดที่เนื้อหาเป็นบทสนุก มักใส่เม็ดที่เรียกว่า ถอยหลังเข้าคลอง หรือข้างลุน้ำ เป็นต้น

เมื่อพิจารณาในแง่ทำนองสวด จึงเห็นได้ว่า การสวดพระมาลัย แบบการอ่านออกเสียงร้อยแก้วเป็นหลักที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่น ทำให้ผู้สวดแต่ละคน อ่านทำนองได้อย่างอิสระ บทสวดพระมาลัยที่สวดหรืออ่านจึงไม่มีทำนองกำกับตายตัว ดังนั้น ไม่ว่าผู้สวดจะเปล่งเสียงสวดอ่านอย่างไรก็สามารถทำได้ แต่การสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาวและที่ไชยาเป็นการอ่านออกเสียงแบบร้อยกรองและผู้อ่านอ่านกันเป็นกลุ่ม จึงทำให้ต้องอ่านตามทำนองที่กำกับไว้ หรือตามทำนองต่าง ๆ ที่ต้นเสียงสวดพระมาลัยเป็นผู้ขึ้นทำนอง หรือตามที่ผู้สวดตกลงกันว่าอยากจะสวดทำนองใด

๓.๒ สวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่น : ภาพสะท้อน

ความเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมในเชิงวรรณกรรมและสังคม

๓.๒.๑ ความเปลี่ยนแปลงในเชิงวรรณกรรม

เรื่องพระมาลัยเป็นวรรณกรรมที่นำมาใช้ในพิธีกรรม ในทางคติชนวิทยา อาจพิจารณาวรรณกรรมเรื่องพระมาลัยได้ว่าเป็นตำนาน (myth) ที่สัมพันธ์กับความเชื่อ (belief) และพิธีกรรม (ritual) ของกลุ่มชน แต่หากพิจารณาในเชิงวรรณคดี จะเห็นว่า วรรณกรรมเรื่องพระมาลัยมีสถานะเป็นดัวบท (text) ซึ่งตามขนบเดิมใช้ในการอ่านเป็นทำนอง (melody) ต่าง ๆ จึงทำให้วรรณกรรมเรื่องพระมาลัย หรือ คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี ซึ่งเป็นพระมาลัยกลอนสวด มีทั้งมิติของความเป็นวรรณกรรมลายลักษณ์ (written literature) และมิติที่เป็น

วรรณกรรมมุขปาฐะ (Oral literature) ซ้อนทับและสัมพันธ์กันอยู่เมื่อพิจารณาความเป็นลายลักษณ์ในแง่ของตัวบทที่เป็นรูปเล่ม และพินิจความเป็นมุขปาฐะจากการเปล่งเสียงสวดตัวบทหลายลักษณะเป็นทำนองต่าง ๆ

จากการที่ผู้วิจัยได้เคยศึกษาบทบาทของการสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาวไว้แล้ว ผู้วิจัยได้เคยวิเคราะห์ไว้ว่า การสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาวมีบทบาทในการช่วยรักษาหรือสืบทอดวรรณกรรมเรื่องพระมาลัยให้ยังคงเป็นที่รับรู้ในสังคมไทย โดยประเพณีสวดพระมาลัยในงานศพช่วยรักษาทำนองสวดพระมาลัยทำนองต่าง ๆ หรือทำนองมุขปาฐะของการสวดพระมาลัยเอาไว้ไม่ให้สูญหายไปอันจะทำให้คงเหลือไว้แต่ตัวบทหลายลักษณะที่ไม่ทราบว่าจะอ่านออกเสียงอย่างไร ดังนั้นการทำที่บ้านหนองขาวยังคงมีการสวดพระมาลัยในงานศพอันเป็นการเปิดโอกาสให้มีการสวดจริงจึงเป็นการรักษาทั้งวรรณกรรมลายลักษณ์และวรรณกรรมมุขปาฐะเรื่องพระมาลัยให้ยังคงอยู่ในสังคม ทั้งนี้เพราะวรรณกรรมลายลักษณ์อาจคงอยู่ได้หากไม่มีการสวดจริง ในขณะที่หากไม่มีการสวดจริง วรรณกรรมมุขปาฐะซึ่งเน้นที่ทำนองสวดก็มีอาจคงอยู่ได้

แต่เมื่อพิจารณาการสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นที่แม้จะใช้ตัวบทหลายลักษณะ คือ คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี เช่นเดียวกับที่บ้านหนองขาว กลับพบว่า แม้ที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นจะมีการสวดพระมาลัยอยู่จริง เช่นเดียวกับที่บ้านหนองขาว แต่ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทหลายลักษณะ (text) และทำนองสวดมุขปาฐะ (melody) กลับมีมิติที่แตกต่างออกไป กล่าวคือทำนองสวดตามชนบทหรือทำนองสวดของกลุ่มชนมิได้มีผลต่อการสวดพระมาลัยเมื่อการสวดพระมาลัยกลายเป็นการสวดในระดับของปัจเจก หรือเป็นเรื่องของแต่ละบุคคล ดังนั้นผู้สวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นจึงสามารถสวดพระมาลัยเป็นทำนองต่าง ๆ ได้อย่างอิสระหรืออ่านเป็นร้อยแก้วก็ได้ ลักษณะดังกล่าวจึงทำให้ความหมายของคำว่า "สวด" ซึ่งหมายถึง "การอ่านเป็นทำนอง" เปลี่ยนแปลงไป เพราะการสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นสะท้อนให้เห็นว่าการอ่านออกเสียงร้อยแก้วก็ถือว่าการสวดได้เช่นกัน ยิ่งไปกว่านั้น การออกเสียงเป็นทำนองต่าง ๆ ตามองค์เทพ หรือการออก

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เสียงสวดที่ตะกุกตะกัก ตืดขัด หรือสวดได้ราบรื่น ตามที่เชื่อว่าเป็นเพราะกรรมของ ผู้บริจาคหนังสือและผู้สวดเอง ก็เป็นปัจจัยที่กำหนดทำนองต่าง ๆ ที่ผู้สวดพระมาลัย แต่ละคนจะเปล่งเสียงออกมาอีกด้วย ซึ่งแตกต่างจากขนบเดิมที่ทำนองสวดเป็นเรื่อง ที่ถ่ายทอดกันมาในชุมชนทั้งในลักษณะของครูพักลักจำ หรือถ่ายทอดกันผ่านการ เป็นลูกหลาน สายตระกูลหรือการเป็นศิษย์กันญาติ

ดังนั้น การสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นจึงยังคงมีบทบาทใน การสืบทอดวรรณกรรมเรื่องพระมาลัยให้รับรู้อยู่ในสังคมไทยเช่นเดียวกับการสวด พระมาลัยในงานศพ แต่สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปคือการสวดพระมาลัยมีการสืบทอดที่ แตกต่างจากขนบเดิมเพราะวรรณกรรมเรื่องพระมาลัยถูกนำมาใช้ในบริบทของ พิธีกรรมที่แตกต่างไป กลายเป็นการสวดในระดับที่ผู้สวดแต่ละคนสามารถสวดได้ โดยอิสระเพื่อสนองความต้องการของแต่ละบุคคล ยิ่งไปกว่านั้น การสืบทอด วรรณกรรมเรื่องพระมาลัยดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างบท สวดและทำนองสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นในฐานะที่เป็นทั้งวรรณกรรมลาย ลักษณ์และมุขปาฐะมีแง่มุมที่แตกต่างออกไปจากเดิม ที่เชื่อว่า โอกาสในการสวดจริง จะเป็นปัจจัยในการรักษาบทสวดและทำนองสวดพระมาลัยตามขนบให้คงอยู่ได้ใน สังคม

๓.๒.๒ ความเปลี่ยนแปลงในเชิงสังคม

การสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่น เป็นการสวดในระดับที่ผู้ สวดแต่ละคนสามารถสวดได้โดยอิสระเพื่อสนองความต้องการของตนจึงทำให้ผู้สวด ทั้งที่เป็นร่างทรงและไม่ได้เป็นร่างทรงหันมานิยมสวดพระมาลัยมากขึ้นอันเป็น ปრაกฏการณ์ทางสังคมที่สะท้อนให้เห็นว่า การสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นมี บทบาทใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปจากการสวดพระมาลัยในงานศพ กล่าวคือมีบทบาทใน การตอบสนองความต้องการทางจิตใจกระทั่งช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต ด้วยเชื่อ ว่าไม่ว่าปัญหาในชีวิตนั้นแม้จะร้ายแรงเพียงใด การสวดพระมาลัยจะสามารถบำบัดเป่า

เคราะห์ร้ายต่าง ๆ และช่วยให้ชีวิตดีขึ้นได้ การสวดพระมาลัยจึงเป็นทางออกของปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตในระดับปัจเจก

นอกจากนี้ การสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นยังมีบทบาทในการให้การศึกษาและช่วยควบคุมสังคม แม้ผู้สวดจะกล่าวว่าตนมาสวดพระมาลัยเพื่อเสริมบารมีให้องค์ สะเดาะเคราะห์ แก่บั้น หรืออื่น ๆ ก็ตาม แต่เนื้อหาจากวรรณกรรมเรื่องพระมาลัยที่ได้ชี้ให้เห็นถึงบาปบุญคุณโทษต่าง ๆ ก็จะมีซึมซับอยู่ในตัวของผู้สวดซึ่งนับได้ว่าเป็นการปลูกฝังหรือเป็นการย้ำเตือนให้ผู้คนตระหนักและใส่ใจในศีลธรรมและคุณธรรมได้อย่างดี ทำให้เกรงกลัวและไม่กล้ากระทำบาปต่าง ๆ

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นได้ทำหน้าที่เป็นทางออกของปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต และช่วยให้การศึกษาศีลธรรมอันจะนำไปสู่การควบคุมคนในสังคมให้ละชั่วกลัวบาป อันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของคนไทยในปัจจุบันที่จะนำวรรณกรรม และพิธีกรรม มาตีความใหม่หรือนำมาใช้ในมุมมองใหม่ ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อตอบสนองความต้องการในระดับปัจเจกบุคคล จึงทำให้มีผู้คนหันมานิยมสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นมากยิ่งขึ้นในปัจจุบัน ในขณะที่การสวดพระมาลัยในงานศพกลับค่อย ๆ เลือนหายไปจากสังคมไทย

บรรณานุกรม

- แดนเป็ช แบริดเลย์. อักษรวิธานศรีบท. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๑๔.
- ปรมินทร์ จารูว. การสืบทอดทำนองสวดและประเพณีสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- ปรมินทร์ จารูว. สวดพระมาลัย: บทบาทของคีตกกรรมหลังความตายต่อวรรณกรรมและสังคม. ใน สุกัญญา สุจนายา (บรรณาธิการ). พิธีกรรม ดำเนินนิทาน เพลง: บทบาทของคติชนกับสังคมไทย. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- วัฒนา ณ นคร. ลักษณะร่วมเรื่องพระมาลัยในวรรณกรรมพื้นบ้านและพระมาลัยคำหลวง. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖.
- วิเชียร ณ นคร และคณะ. นครศรีธรรมราช. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, ๒๕๒๑.
- ส.ธรรมภักดี. คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี. (ม.ป.ป.)
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. ชื่อบ้านนามเมือง จังหวัดปราจีนบุรี. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๐.
- สุริวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. "สวดมาลัย" ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ.๒๕๒๙ เล่ม ๑, ๒๕๒๙.
- อรอนงค์ พัดพาดิ. พระนิพนธ์ประเภทคำหลวงของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๒๒.

สถาบันวิจัยบริการ

๓๔๒

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย